

Sukupuolirajoja ylittäviä koulutusvalintoja ja eriytyviä urapolkuja

Tutkimus korkeakoulutuksen sukupuolittuneisuudesta Eurostudent VII aineistossa
Eurostudent VII -tutkimuksen artikkelisarja

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:23

Jenni Lahtinen, Tina Lauronen ja Virve Murto

Sukupuolirajoja ylittäviä koulutusvalintoja ja eriytyviä urapolkuja

Tutkimus korkeakoulutuksen sukupuolittuneisuudesta Eurostudent VII
-aineistossa. Eurostudent VII -tutkimuksen artikkelisarja

Jenni Lahtinen, Tina Lauronen ja Virve Murto

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

© 2021 tekijät ja opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN pdf: 978-952-263-869-4

ISSN pdf: 1799-0351

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Kansikuva: Mostphotos

Helsinki 2021

Sukupuolirajoja ylittäviä koulutusvalintoja ja eriytyviä urapolkuja – Tutkimus korkeakoulutuksen sukupuolittuneisuudesta Eurostudent VII aineistossa Eurostudent VII -tutkimuksen artikkelisarja

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2021:23		Teema	Koulutus
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Tekijä/t Toimittaja/t Yhteisötekijä	Jenni Lahtinen, Tina Lauronen ja Virve Murto		
Kieli	suomi	Sivumäärä	61
Tiivistelmä			
<p>Artikkelissa tarkastellaan suomalaisen korkeakoulutuksen sukupuolittuneisuutta Eurostudent VII -kyselytutkimuksen aineiston valossa. Tärkeimpänä tutkimustehtävänä on selvittää, mitkä tekijät ovat yhteydessä miesten ja naisen perinteisiä sukupuolirajoja ylittäviin koulutusvalintoihin. Analyysin sivujuonteena tarkastellaan sitä, miten alojen sukupuolittuneisuus ilmenee korkeakouluopiskelijoiden työtä ja tulevaisuutta koskeissa näkemyksissä sekä opiskelukokemuksissa.</p> <p>Tuloksemme osoittavat, että sukupuolirajoja ylittävät koulutusvalinnat ovat yhteydessä opiskelijoiden ikään ja elämäntilanteeseen, perhe- ja kulttuuritaustaan, aikaisempaan koulutuspolkuun, terveydentilaan sekä erilaisiin motivaatiotekijöihin. Koulutusvalintojen sukupuolittuneisuus heijastuu tietyiltä osin opiskelijoiden näkemyksiin työstä ja tulevaisuudesta sekä kokemuksiin opiskelusta.</p> <p>Artikkelissa keskustellaan tuloksista aikaisemman kirjallisuuden valossa sekä esitetään päätelmiä sukupuolittuneiden koulutus- ja urapolkujen kompleksisen ilmiön ymmärtämiseksi ja lieventämiseksi. Sukupuolirajoja ylittävien valintojen tarkastelu viittaa siihen, että jatkossa tulisi kiinnittää enemmän huomiota epätyypillisillä aloilla opiskelevien opinnoista poistytöntyviin kokemuksiin.</p>			
Asiasanat	korkea-asteen koulutus, segregatio, sukupuoli, tasa-arvo, yhdenvertaisuus		
ISBN PDF	978-952-263-869-4	ISSN PDF	1799-0351
ISBN painettu		ISSN painettu	
Asianumero	VN/13004/2020	Hankenumero	
Julkaisun osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-869-4		

**Utbildningsval som överskrider könsgänserna och differentierade karriärvägar
– undersökning om könsfördelningen inom högskoleutbildningen utifrån
Eurostudent VII-materialet**
Artikelserie för EUROSTUDENT VII-undersökningen

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:23		Tema	Utbildning
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Författare	Jenni Lahtinen, Tina Lauronen och Virve Murto		
Redigerare			
Utarbetad av			
Språk	finska	Sidantal	61
Referat			
<p>Artikeln analyserar könsfördelningen inom den finländska högskoleutbildningen i ljuset av materialet från enkätundersökningen Eurostudent VII. Den viktigaste forskningsuppgiften är att utreda vilka faktorer påverkar de utbildningsval som överskrider de traditionella könsgänserna mellan män och kvinnor. Samtidigt med analysen utreds hur könsfördelningen inom olika branscher syns i högskolestuderandenas tankar om arbete och framtid samt i deras studieerfarenheter.</p> <p>Våra resultat visar att de utbildningsval som överskrider könsgänserna har samband med studerandenas ålder och livssituation, familje- och kulturbakgrund, tidigare utbildningsvägar, hälsotillstånd och olika motivationsfaktorer. Könsfördelningen återspeglas till vissa delar i studerandenas syn på arbete och framtid samt erfarenheter av studier.</p> <p>Artikeln behandlar resultaten i ljuset av tidigare litteratur och presenterar slutsatser för att lindra och höja medvetenheten om det komplexa fenomenet med könsbundna utbildnings- och karriärvägar. Analysen av de val som överskrider könsgänserna tyder på att man i fortsättningen bör fästa större vikt vid de erfarenheter som de som studerar på icke-typiska områden upplever som bortstötande.</p>			
Nyckelord		utbildning på högskolenivå, segregation, kön, jämställdhet, likabehandling	
ISBN PDF	978-952-263-869-4	ISSN PDF	1799-0351
ISBN tryckt		ISSN tryckt	
Ärendenummer	VN/13004/2020	Projektnummer	
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-869-4		

**Gender atypical educational choices and differentiating career paths
– a study on gendering in higher education in Eurostudent VII data
Eurostudent VII article series**

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2021:23		Subject	Education
Publisher	Ministry of Education and Culture		
Authors	Jenni Lahtinen, Tina Lauronen and Virve Murto		
Editor			
Group Author			
Language	Finnish	Pages	61
Abstract			
<p>The article examines gendering in Finnish higher education in the light of Eurostudent VII survey data. The most important research task is to find out which factors are linked to men's and women's gender atypical educational choices. As a supplementary analysis, the article discusses the way in which gendering in fields of education is reflected in higher education students' views of work and future and their study experiences.</p> <p>Our findings show that gender atypical educational choices are linked to students' age and life situation, family and cultural background, earlier educational paths, state of health and various motivation factors. In certain respects, gendered educational choices are reflected in the students' views of work and future and their study experiences.</p> <p>The article discusses the findings in the light of prior literature, and its conclusions seek to understand the complex phenomenon of gendered educational and career paths and ameliorate segregation. The examination of gender atypical choices suggests that in the future, more attention should be paid to experiences that discourage students who have selected atypical fields.</p>			
Keywords	higher education, segregation, gender, equality, equity		
ISBN PDF	978-952-263-869-4	ISSN PDF	1799-0351
ISBN printed		ISSN printed	
Reference number	VN/13004/2020	Project number	
URN address	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-869-4		

Sisältö

Huomioita lukijalle	7
1 Tutkimuksen tausta	8
1.1 Korkeakoulutus ja sukupuolittuneet polut.....	8
1.2 Sosiologinen näkökulma koulutus- ja urapolkujen eriytymiseen	9
1.3 Sukupuolittuneisiin koulutusvalintoihin yhteydessä olevia tekijöitä	10
2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	12
3 Aineisto ja menetelmät	13
3.1 Aineistona Eurostudet VII -tutkimus	13
3.2 Koulutusvalintamuuttujan muodostaminen.....	13
3.3 Vastavirtavalintojen suhteellinen todennäköisyys.....	15
3.4 Tulevaisuutta ja työtä koskevien näkemysten sekä opiskelukokemusten analyysi	17
4 Tulokset	19
4.1 Naisten vastavirtavalintoihin yhteydessä olevat tekijät	19
4.2 Miesten vastavirtavalintoihin yhteydessä olevat tekijät.....	22
4.3 Näkemykset työstä ja tulevaisuudesta.....	24
4.4 Kokemukset opiskelusta	27
5 Yhteenveto ja keskustelu.....	33
6 Johtopäätökset	38
Lähteet.....	39
Liitteet	41

HUOMIOTA LUKIJALLE

Sukupuolen mukainen segregaatio

Sukupuolen mukainen segregaatio, eli eriytyminen, tarkoittaa koulutus- ja työalojen sekä työtehtävien eriytymistä miesten ja naisten aloihin, jolloin toisen sukupuolen edustajat ovat aliedustettuina kyseisillä aloilla tai tehtävissä.

Sukupuolen moninaisuus

Artikkelissa tarkastellaan korkeakouluopiskelijoiden sukupuolittuneita koulutuspolkuja. Tutkimuksen suorittamiseksi on ollut välttämätöntä pelkistää sukupuolen moninaisuus kahteen, opiskelijoiden itse ilmoittamaan sukupuoleen. Binäärisen sukupuolikäsityksen ulkopuolella olevien henkilöiden koulutus- ja urapolut sekä koulutukseen liittyvät näkemykset ja kokemukset ovat jatkotutkimuksen aihe.

Sukupuolirajoja ylittävä koulutusvalinta

Tarkastelemme artikkelissa opiskelijoiden sukupuolelleen epätyypilliseen koulutusvalintaan yhteydessä olevia tekijöitä. ”Epätyypillisuus” viittaa siihen tilastolliseen tosideikkaan, että useat koulutus- ja ammattialat ovat huomattavasti tyypillisempiä joko miehille tai naisille. Käytämme ilmiöstä myös nimitystä ”vastavirtavalinta”.

1 Tutkimuksen tausta

1.1 Korkeakoulutus ja sukupuolittuneet polut

Tarkastelemme artikkelissa suomalaisen korkeakoulutuksen sukupuolittuneisuutta *Eurostudent VII* -kyselytutkimuksen aineistoon pohjaten. Selvitämme miesten ja naisten perinteisiä sukupuolirajoja ylittäviin koulutusvalintoihin yhteydessä olevia tekijöitä. Lisäksi syvennämme tarkastelua tutkimalla, miten alojen sukupuolittuneisuus ilmenee korkeakouluopiskelijoiden työtä ja tulevaisuutta koskevissa näkemyksissä sekä opiskelukokeimuksissa. Vaikka Suomen koulutus- ja työmarkkinat ovat verrattain voimakkaasti eriytyneet sukupuolen mukaan (Bettio & Verashchagina 2009), kotimaisessa kirjallisuudessa korkeakouluopiskelijoiden sukupuolittuneita alavalintoja on tarkasteltu verrattain vähän.

Kysymys sukupuolittuneista koulutuspoluista kytkeytyy korkeakoulutuksen saavutettavuuteen ja tasa-arvoon. Opiskelijat valikoituvat edelleen korkeakoulutukseen ja sen eri sektoreille, yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin, voimakkaasti sosiaalisen taustan mukaan (Heiskala ym. 2020; Nori 2011). Sukupuolittain korkeakoulutuksen saatavuus on hyvä, mutta miehillä on suhteellisesti hieman paremmat sisäänpääsymahdollisuudet, joita vuoden 2020 todistusvalintauudistus näyttäisi parantaneen entisestään (Nori ym. 2021). Toisaalta naiset ovat olleet jo pitkään yliedustettuina korkeakoulutetusta väestöstä (Tilastokeskus 2020). Sukupuolten erot korkeakoulutuksen sisäänpääsymahdollisuuksissa heijastavat sukupuolittuneita alavalintoja ja alojen hyväksymisprosentteja, jotka ovat naisvaltaisilla aloilla tyypillisesti melko alhaisia (Nori ym. 2021). Yleisistä korkeakoulutukseen valikoitumisen trendeistä huolimatta koulutusalojen sukupuolen mukainen segregatio on pysynyt voimakkaana.

Koulutus- ja urapolkujen sukupuolen mukainen eriytyminen on kompleksinen ilmiö, johon kytkeytyy lukuisia tekijöitä yksilöiden ominaisuuksista, kasvatuksesta ja vallitsevista asenteista aina koulutus- ja työmarkkinoiden rakenteisiin sekä globaaleihin ilmiöihin. Korkeakoulutuksen alojen sukupuolittuminen ilmenee myös eri maiden välillä yllättävän samankaltaisena ja on pysynyt lähes muuttumattomana useiden vuosikymmenten ajan (Barone & Assirelli 2020). Segregatio onkin ollut laajan kansainvälisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteena muun muassa siksi, että naisten kasvanut korkeakoulutukseen osallistuminen ei ole heijastunut suoraviivaisesti naisten yhteiskunnallisen aseman parantumiseen. Esimerkiksi sukupuolten väliset palkkaerot, miesten suhteellisesti paremmat uralla etenemismahdollisuudet sekä erot työsuhteiden laadussa ovat säilyneet naisten kasvaneesta korkeakoulutukseen osallistumisesta huolimatta (Bobbitt-Zeher 2007; Gerber & Cheung 2008; Ochsenfeld 2016; Vuorinen-Lampila 2018).

Naisten osuuden lisääminen miesvaltaisilla niin kutsutuilla STEM-aloilla, eli luonnontieteellisillä ja teknillisillä aloilla, on nähty ratkaisuna moniin yllä esitettyihin tasa-arvovajeisiin. Myös monet tutkimukset ovat keskittyneet tähän kysymykseen. Nostamme artikkelissa keskusteluun myös kysymyksen siitä, mitkä tekijät estävät tai mahdollistavat miesten haakeutumisen perinteisesti naisvaltaisille palvelu-, sosiaali-, terveys- ja kasvatusalaille. Urapolkujen eriytymisen pysäyttämiseksi ei riitä yksin naisten osuuden kasvattaminen miesvaltaisten alojen opiskelijoista, eikä segregaation seuraukset kosketa ainoastaan naisia. Lisäksi näemme, että korkeakoulutuksen koulutusalojen eriytyminen ei ole irrallinen ilmiö yhteiskunnallisesti sukupuolittuneesta työnjaosta, vaan kytkeytyy osaltaan kysymyksiin hoiva-, kasvatusta- sekä perheen elättämismvastaista (England 2010).

Artikkelin rakenne etenee niin, että paikannamme seuraavaksi itsemme koulutus- ja urapolkujen eriytymisestä käydyin keskustelun sosiologiselle kentälle. Sen jälkeen luomme katsauksen kirjallisuuteen, jossa on selvitetty sukupuolittuneisiin valintoihin yhteydessä olevia tekijöitä. Aikaisemmasta kirjallisuudesta ammentaen esittelemme tämän artikkelin tutkimustehtävän ja -kysymykset. Tämän jälkeen seuraa tutkimuksen toteuttamisen kuvaus sekä tutkimuskysymyksittäin jäsennetty tulososio. Lopuksi käymme keskustelua tuloksista aikaisemman kirjallisuuden kanssa sekä esitämme johtopäätöksiä.

1.2 Sosiologinen näkökulma koulutus- ja urapolkujen eriytymiseen

Koulutus- ja urapolkujen sukupuolen mukaista eriytymistä on pyritty selittämään useilla eri tieteenaloilla ja teorioilla, jotka tarkastelevat segregaatiota niin yksilöiden ominaisuuksien, paikallisten ja globaalien kulttuurien, yhteiskunnan rakenteiden kuin organisaatioiden kautta (Lahtinen & Vieno 2019, 19–21). Lähdemme tässä tutkimuksessa liikkeelle sosiologisesta ja feministisestä teoriaperinteestä (Steinmetz 2012, 42–45), jossa kiinnitetään huomiota yksilöllisten resurssien ja kiinnostusten kohteiden muotoutumiseen suhteessa vallitseviin kulttuuriin ja sosiaalisiin järjestelmiin. Lähtökohdan näkyväksi tekeminen on oleellista, sillä tutkimuksessa valitut lähtökohdat ja lähestymistavat vaikuttavat siihen, miten koulutus- ja urapolkujen eriytymistä tulkitaan.

Hahmotamme siis segregaation yhdeksi keskeisimmäksi voimaksi kasvatuksen ja sosialisoinnin kautta välittyvät sukupuolia ja ammatteja koskevat käsitykset, oletukset ja odotukset. Samalla otamme etäisyyttä segregaation uusklassisen teoriaperinteen selitysmalleihin (Steinmetz 2012, 37–42), joissa yksilöt oletetaan kulttuurisista valtasuhteista, normeista ja

odotuksista vapaiksi rationaalisiksi toimijoiksi, jotka tavoittelevat työmarkkinoilla omiin intresseihinsä parhaiten sopivaa työtä.¹

Sukupuolirooleihin ja stereotyyppisiin ammattikäsitteisiin liittyvät tulkinnat saavat tukea myös useista segregaation yksilötason taustayhteyksiä selvittäneistä tutkimuksista (Barone & Assirelli 2020; Bieri Buschor ym. 2014; Breda ym. 2020; Hardie 2015; Mastekaasa & Smeby 2008; Ochsenfeld 2016). Tarkastelemme seuraavaksi hieman lähemmin näiden tutkimusten tuloksia.

1.3 Sukupuolittuneisiin koulutusvalintoihin yhteydessä olevia tekijöitä

Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on tutkittu runsaasti erilaisia tekijöitä, joiden voidaan olettaa ennustavan miesten ja naisten epätyypillisiä koulutus- ja uravalintoja. Opiskelijoiden valintojen ajatellaan usein olevan rationaalisia siinä mielessä, että valinnat heijastaisivat heidän koulumenestystään eri aineissa tai että valintoja tehtäisiin suhteessa työhön kytkeytyviin tavoitteisiin. Tämä rationaalisen valinnan hypoteesi ei kuitenkaan saa juurikaan tukea viimeaikaisessa kirjallisuudessa: naisten ja miesten koulutusvalintojen eroja ei näytä selittävän sen paremmin koulumenestys kuin uraan liittyvät preferenssitkään (Barone & Assirelli 2020; Stearns ym. 2020). Sen sijaan kiinnostuksen ja motivaation opiskeltavaa alaa kohtaan sekä aikaisemman koulutuksen ainevalintojen on havaittu olevan yhteydessä sukupuolittuneisiin koulutusvalintoihin (Barone & Assirelli 2020; Mastekaasa & Smeby 2008; Stearns ym. 2020). Näiden tutkimusten johtopäätökset alleviivaavat sosiaalisaation ja kasvatuksen merkitystä koulutus- ja urapolkujen sukupuolittumisen prosessissa.

Kiinnostuksen ja motivaation ohella yksilöiden sosiaalisten taustatekijöiden on havaittu olevan yhteydessä valintojen tyypillisyyteen tai epätyypillisyyteen. Esimerkiksi korkeamman iän valinnan tekohetkellä, vanhempien korkea-asteen koulutuksen sekä tasa-arvoisten asenteiden ja sukupuolirajat ylittävien ystävyyssuhteiden on havaittu olevan

¹ Uusklassisiin selitysmalleihin nojautuu pitkälti myös viime vuosina huomiota herättänyt keskustelu ”sukupuolten tasa-arvon paradoksista” (esim. Stoet & Geary 2018), jonka ytimessä on havainto siitä, että naisia valmistuu vähemmän STEM-aloilta maissa, jotka pärjäävät monella tasa-arvoindikaattorilla mitattuna hyvin. Tässä keskustelussa korkean segregaation ja tasa-arvon yhteyden selitysmalliksi on esitetty naisten ja miesten luontaisesti ja sisäsyntyisesti eroavat tavoitteet ja pyrkimykset, joiden oletetaan materialisoituvan helpommin maissa, joissa naiset ovat taloudellisesti vapaampia valitsemaan näiden oletettujen preferenssien mukaan. Tasa-arvon paradoksin olemassaoloa on kuitenkin kyseenalaistettu. On esimerkiksi osoitettu, että maiden välisessä vertailussa segregaation ja tasa-arvon korrelaation havaitseminen riippuu valituista mittareista ja käsitteistä (Richardson ym. 2020). Lisäksi Thomas Breda kollegoineen (2020) on havainnut laajaan empiriseen aineistoon pohjautuen, että yleisesti tasa-arvoisemmissa ja samalla korkean segregaation maissa on voimakkaampia normeja, jotka yhdistävät matematiikan vahvasti mies-sukupuoleen. Heidän tutkimuksensa osoittaa, että maakohtaiset erot sukupuoliin ja ammattivalintoihin liittyvissä normeissa ja stereotyyppioissa voivat selittää kokonaan muutoin tasa-arvoisten maiden korkean segregaation.

yhteydessä valintojen epätyypillisyyteen (Hardie 2015; Mastekaasa & Smeby 2008; Støren & Arnesen 2007; van de Werfhorst 2017). Lisäksi miesten hakeutumista naisvaltaisille aloille ennustaa alojen odotetut kasvunäkymät (Hardie 2015). Myös näissä tutkimuksissa tukeudutaan sosiologisiin selitysmalleihin perinteisistä sukupuolirooleista ja niiden vaikutuksesta koulutusvalintoja muovaavana tekijänä ystävyys- ja perhesuhteissa.

Valikoitumista eri urapoluille on tutkittu myös sosiaalisen luokan ja sosioekonomisen aseman, etnisyyden ja kulttuuritaustan sekä vammaisuuden ja terveyden kaltaisten erojen viitekehyksessä (Brunila ym. 2011, 2013; Gundert & Mayer 2012; Jahnukainen ym. 2019; Keski-Petäjä & Witting 2016; Lappalainen ym. 2013; Souto 2016; Woodhams ym. 2015). Usein nämä tekijät ilmenevät eriytyvillä urapoluilla risteävästi sukupuolen kanssa. Esimerkiksi sukupuolirajoja rikkovien valintojen ja perheen korkeamman sosioekonomisen statuksen yhteys (Støren & Arnesen 2007; van de Werfhorst 2017) on johtanut tutkijat pohtimaan sukupuolen ja luokan monitasoisia kytköksiä.

Sukupuolesta ja luokasta käytävään keskusteluun liittyen myös Suomessa on pitkät intersektionaalista tarkastelua hyödyntävän luokka- ja kulttuuritutkimuksen juuret, joskin tutkimus on keskittynyt pitkälti peruskouluun sekä toisaalta lukion ja ammatillisen koulutuksen väliseen jakolinjaan (Lappalainen ym. 2013; Tolonen 2008). Korkea-asteen koulutus on jäänyt tässä keskustelussa vähäisemmäksi. Kuitenkin esimerkiksi Mari Käyhkö (2014) on tarkastellut työläistäustaisten opiskelijanaisten kokemuksia yliopisto-opinnoista. Käyhkön tulokset kertovat sosiaalisen luokan näkyvän naisten opiskelukokemuksissa vierauden, ulkopuolisuuden ja riittämättömyyden kokemuksina. Sukupuolittuneita polkuja tutkittaessa onkin tärkeää ottaa huomioon, että korkeakoulutuksen arkitodellisuus ei ole kaikille opiskelijoille sama.

Sosiaalisen luokan ohella kokemukset korkeakouluopinnoista linkittyvät myös sukupuolen ja etnisyyden yhteenliittymiin. Esimerkiksi Kathrine Rainey kollegoineen (2018) on havainnut, että STEM-aloilla vähemmistöasemassa olevat ryhmät, naiset ja ei-valkoihoiset opiskelijat (*students of color*), kokivat vähemmän kuuluvuuden tunnetta opiskeluyhteisönsä kuin valkoihoiset miesopiskelijat. Samoin he havaitsivat, että kuulumattomuuden tunne oli yhteydessä suurempaan todennäköisyyteen keskeyttää opinnot (myös Van Caudenberg, Clycq and Timmerman 2020).

Edellä esitettyyn kirjallisuuteen pohjaten oletamme, että aineistossamme vastaajien sukupuolirajoja ylittävät koulutusvalinnat kytkeytyvät opiskelijoiden elämänvaiheeseen, henkilökohtaisiin kiinnostuksen kohteisiin sekä perhe- ja kulttuuritaustaan. Lisäksi oletamme, että opiskelijoiden työtä ja tulevaisuutta koskevissa näkemyksissä sekä opiskelukokemuksissa voi olla eroja koulutusvalinnan sukupuolittuneisuuden mukaan.

2 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän artikkelin tarkoituksena on osallistua koulutus- ja urapolkujen sukupuolen mukaisesta eriytymisestä käytyyn keskusteluun suomalaisen korkeakoulutuksen kontekstissa.

Olemme asettaneet tutkimuksen päätehtäväksi vastata kysymykseen siitä, (1) **mitkä tekijät ovat yhteydessä naisten ja miesten sukupuolirajoja ylittäviin alavalintoihin**. Lisäksi analyysin sivujuonteena tarkastelemme sitä, (2) **mitä sukupuolisuhteen tasaisesti tai epätasaisesti jakautuneiden alojen nais- ja miesopiskelijat ajattelevat työstä ja tulevaisuudesta sekä sitä, (3) millaisia naisten ja miesten opiskelukokemukset ovat eri aloilla**.

Esittelemme seuraavaksi tarkastelussa käyttämämme aineiston ja ilmiön operationalisoinniseksi muodostetut muuttujat.

3 Aineisto ja menetelmät

3.1 Aineistona Eurostudent VII -tutkimus

Artikkelin empiirinen osio pohjautuu *Eurostudent VII* -kyselytutkimuksen Suomen aineistoon. *Eurostudent* on kansainvälinen kyselytutkimus, jossa kartoitetaan opiskelijoiden elinoloja, opiskelua, liikkuvuutta, sosiaalista taustaa ja toimeentuloa. Tutkimuksen aineisto kerättiin keväällä 2019 verkkokyselynä 25 934 opiskelijan otokselta. Vastauksia saatiin yhteensä 7 006 opiskelijalta. Kokonaisuudessaan hankkeesta vastasi opetus- ja kulttuuriministeriön korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto. Tiedonkeruusta ja aineistojen käsittelystä vastasi Tilastokeskus. Voit lukea lisää tutkimuksesta ja aineistosta sen määrällisestä peruserästä (Saari ym. 2020).

3.2 Koulutusvalintamuuttujan muodostaminen

Tutkimuksemme keskittyy tekijöihin, jotka selittävät opiskelijan sukupuolelleen epätyypillistä koulutusvalintaa. Tätä varten muodostimme aineistoon niin sanotun koulutusvalintamuuttujan. Muuttujan tarkoituksena on kuvata sitä, onko opiskelija suuntautunut hänen sukupuolelleen tyypilliselle alalle (*valtavirta-ala*), eli onko selvä enemmistö opiskelijoista samaa sukupuolta kuin opiskelija itse, onko valinta ollut *tasa-ala*, joilla sukupuolten osuudessa ei ole suurta eroa, vai onko opiskelija alalla, jossa hänen sukupuolensa on selvästi vähemmistönä (*vastavirta-ala*).

Koulutusvalintamuuttujan muodostamisessa hyödynsimme koulutusalojen osalta opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen tilastoja vuoden 2019 korkeakouluopiskelijoiden määristä. Vipusen tiedoilla oli mahdollista laskea kunkin koulutusalan opiskelijoista naisten ja miesten osuudet. Teimme aluksi laskemat kullekin koulutusosalalle koko korkea-asteelta sekä tarkastelimme aloja erikseen koulutussektorin mukaan. Vastaajan koulutusalan määrittelyyn käytimme yksittäisen tutkinnon tasoista rekisteritietoa, jonka luokittelimme opetus- ja kulttuuriministeriön käyttämien koulutuslaluokittelujen (ns. OKM 1, 2 ja 3) mukaisesti. Tämä mahdollistaa tarkemman, koulutusalojen sisäisen sukupuolittuneisuuden tarkastelemisen. Esimerkiksi perinteisesti hyvin miehiseksi ajatellun tekniikan alan (OKM 1) sisällä kemian tekniikka ja prosessit sekä ympäristönsuojeluteknologia (OKM 3) olivat sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa aloja, joissa sukupuolijakauma oli melko tasainen. Samoin yliopistoissa elintarvikeala (OKM 3) oli naisvaltainen ja fysiikka (OKM 3) miesvaltainen, vaikka ne hieman karkeammalla luokittelulla (OKM 2) olisivat olleet tasa-aloja. Ammattikorkeakouluissa puolestaan esimerkiksi puutarha-ala on hyvin naisvaltainen,

vaikka maataloudessa yleisesti sukupuolijakauma oli tasaisempi. Alojen naispuolisten opiskelijoiden osuudet ovat esitettynä liitetaulukossa 1.

Kuten edellä todettiin, käytimme rekisteritietoa vastaajan parhaillaan suorittamasta tutkinosta ja luokittelimme tiedon koulutusalaaksi (OKM 3). Tämän jälkeen luokittelimme alat Viipusesta saatujen naisten osuuksien perusteella naisvaltaisiksi, miesvaltaisiksi ja tasa-aloiksi.² Naisvaltaisiksi luokittelimme alat, joissa naisten osuus oli vähintään 70 %, tasa-aloja olivat alat, joissa naisten osuus oli 31–69 % ja miesvaltaisia alat, joissa naisia oli enintään 30 %. Näihin rajoihin päädyimme aiempien tutkimusten perusteella (Saari & Lahtinen 2019; Torre 2019) huomioiden jo lähtökohtaisesti naisten suuremman osuuden korkea-koulutuksessa. Alojen luokittelu tehtiin erikseen koulutussektorin mukaan. Esimerkiksi kasvatusalat olivat yliopistoissa kaikki naisvaltaisia, kun taas ammattikorkeakouluissa aineenopettajien koulutus luokiteltiin tasa-aloiksi. Yliopistojen arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu oli puolestaan tasa-ala, kun taas ammattikorkeakouluissa se oli selvästi miesvaltainen.

Koulutusalojen luokittelujen jälkeen teimme lopullisen koulutusvalintamuuttujan vastaajan sukupuolen ja koulutusalan sukupuolittuneisuuden perusteella. Vastaajan sukupuolen määrittelimme henkilön oman ilmoituksen mukaisesti. Mikäli henkilö oli ilmoittanut sukupuolekseen muu tai jättänyt sen kokonaan ilmoittamatta, ei koulutusvalintamuuttujaa voitu muodostaa. Näin nämä henkilöt (N = 111) jäivät analyysien ulkopuolelle. Muutoin esimerkiksi naisvaltaisella alalla opiskellut mies luokiteltiin vastavirtavalinnan tehneeksi ja miesvaltaisella alalla opiskellut mies vastavirtavallinnan tehneeksi.

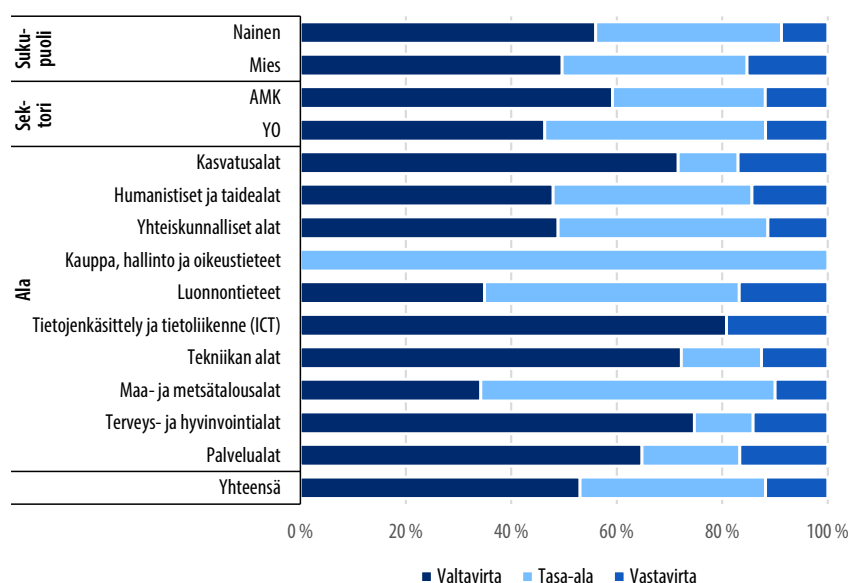
Kuviossa 1 on esitettynä koulutusvalintamuuttujan jakaumat sukupuolen, korkeakoulusektorin ja koulutusalan mukaan. Koulutusala on esitettynä Tilastokeskuksen tietoturvakäytänteiden mukaisesti karkeimpana mahdollisena (OKM 1). On syytä huomioida, että vastaajien koulutusjakauma on hieman erilainen rekisteriaineistoon perustuvassa jaotellussa kuin vastaajien omaan ilmoitukseen perustuen. Tarvitsimme analyysiimme kuitenkin mahdollisimman tarkan tiedon koulutusalasta, joten vastaajan oman ilmoituksen mukaan, OKM 1 -tasoista tietoa emme voineet hyödyntää. Koulutusalojen jakauma poikkeaa siis hieman tämän artikkelin ja *Eurostudent VII* -perusraportin välillä. Samoin sukupuolijakauma on hieman erilainen oman ilmoituksen perusteella kuin rekisteritietojen mukaan. (ks. Saari ym. 2020.)

Aineistossa miehet olivat tehneet hieman naisia useammin vastavirtavallinnan. Sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa vastavirtavallinnan tehneiden osuus oli yhtä suuri. Ammattikorkeakouluissa vastavirtavallintoja oli tehty enemmän kuin yliopistoissa, joissa

2 Koulutuskoodit 699999 ja 799999, jotka olivat 'Muu tai tuntematon koulutus' jätettiin analyysien ulkopuolelle, jolloin 5 vastaajaa jäi pois aineistosta.

tasa-alaa opiskelevia oli lähes yhtä paljon kuin valtavirtavalinnan tehneitä. Koulutusaloista eniten vastavirtavalintoja oli tietojenkäsittelytieteessä, vähiten maa- ja metsätalouseläällä. Maa- ja metsätalouseläällä oli luonnontieteiden kanssa eniten tasa-alalle suunnanneita.

Kuvio 1. Koulutusvalintamuuttujan jakaumat sukupuolen ($p < 0,001$), korkeakoulusektorin ($p < 0,001$) ja koulutusalan ($p < 0,001$) mukaan, prosenttia. $N = 6\,890$.

3.3 Vastavirtavalintojen suhteellinen todennäköisyys

Tarkastelemme opiskelijoiden perinteisiä sukupuolirajoja rikkoviin valintoihin yhteydessä olevia tekijöitä logistisen regressioanalyysin avulla. Logistinen regressioanalyysi on tilastollinen monimuuttujamenetelmä, jonka avulla voidaan tarkastella sekä yksittäisten että useampien muuttujien yhtäaikaista yhteyttä selitettävään muuttujaan. Tässä tapauksessa selitettävänä muuttujana toimii muodostamamme koulutusvalintamuuttuja. Tarkastelemme sukupuolen perusteella epätyypillisen koulutusvalinnan, eli vastavirtavalinnan, suhteellista todennäköisyyttä verrattuna tilanteeseen, jossa henkilö olisi tehnyt sukupuolelleen tyypillisen eli valtavirtavalinnan tai hakeutunut tasa-alalle. Analyysin teimme erikseen miehille ja naisille koulutusalojen voimakkaan sukupuolittuneisuuden vuoksi.

Logistinen regressioanalyysi on tehty SPSS-ohjelmiston *Complex Sample* -proseduurilla. Merkitsevyystestoina on käytetty F-testiä ja selityssasteen kuvaajana *Nagelkerken R²* -lukua. Analyysin tulokannalta tärkein luku on *Odds ratio*, joka usein suomennetaan

vedonlyöntisuhteeksi. Yksi selittävän muuttujan luokka toimii vertailuluokkana (esimerkiksi opintojen aloitusiässä alle 21-vuotiaiden ikäluokka), joka saa arvon 1 ja johon muita muuttujan luokkia verrataan. Mikäli muuttujan luokka (esimerkiksi 21–25-vuotiaana opintonsa aloittaneet) saa pienemmän arvon kuin yksi, on selitettävä asia (tässä vastavirtavallinta) epätodennäköisempi tässä ryhmässä kuin vertailuluokassa. Mikäli luokan vedonlyöntisuhde on suurempi kuin yksi, on selitettävä asia tässä luokassa todennäköisempi kuin vertailuluokassa.

Selittävät muuttujat on lisätty analyysiin ryhmiteltyinä. Ensimmäisessä mallissa on lisätty vastaajan ikä opintojen alkaessa ja tieto siitä, onko vastaaja itse ja hänen vanhempansa syntyneet Suomessa vai ulkomailla. Toisessa mallissa mukaan lisättiin molempien vanhempien koulutustausta ja vastaajan kokema vanhempien tulotaso. Kolmannessa mallissa lisättiin tietoja vastaajan koulutus- ja työhistoriasta: välivuosien pitäminen toisen asteen ja korkea-asteen opintojen välillä, tiedot toisen asteen tutkinnosta, nykyisiä opintoja edeltävä tutkinto ja työskentely ennen korkeakouluopintojen aloittamista. Neljännessä mallissa lisättiin tiedot ilmoitetuista terveydellisistä ongelmista. Viidennessä mallissa käsitellään vastaajan nykytilannetta perheellisyyden ja koetun tulotason kautta. Kuudennessa mallissa mukaan otettiin niin sanotut SMAU-muuttujat, eli väittämäpatteristo koulutukseen hakeutumisen motivaatiotekijöistä. Viimeisessä, seitsemännessä mallissa, käsitellään väittämäpatteristo tulevaisuudesta ja työllistymisestä.

Logistisella regressioanalyysillä pyritään perinteisesti avaamaan syy-seuraussuhteita, mutta edellä kuvattujen muuttujien mahdollinen kausaalisuhde ei aina ole yksiselitteinen. Esimerkiksi ikä tai välivuodet edeltävät loogisesti nykyisten opintojen aloittamista, mutta esimerkiksi mielenterveysongelmat, koettu tulotaso tai tulevaisuuden työllistymisodotukset voivat olla osittain sekä syynä että seurauksena koulutusvalinnoista: vastavirta-alalla opiskeleminen voi rasittaa mielenterveyttä, opintojen aikainen toimeentulo voi vaihdella alavalinnan mukaan esimerkiksi opintoihin sisältyvien harjoittelujaksojen palkallisuuden tai palkattomuuden myötä, ja valintaan on voinut vaikuttaa alan työllisyysnäkymät. Monen muuttujan kohdalla on siis mahdotonta tulkita, mihin suuntaan mahdollinen kausaalisuus kulkee. Tuomme tuloksissa esille myös sellaisia löydettyjä yhteyksiä, joiden suoraa tai yksisuuntaista vaikutusta koulutusvalintaan ei pystytä osoittamaan, mutta jotka yhtäkaikki toimivat ajattelun apuvälineinä sukupuolittuneiden koulutus- ja urapolkujen kompleksisen ilmiön ymmärtämisessä. Tulosten kausaalisuhteita tulkitessa tulee noudattaa varovaisuutta.

3.4 Tulevaisuutta ja työtä koskevien näkemysten sekä opiskelukokemusten analyysi

Eurostudent VII -kyselylomakkeen Suomen versiossa esitettiin joukko tulevaisuutta ja työllistymistä koskevia väittämiä ja tiedusteltiin vastaajien mielipidettä niistä. Väittämiä arvioitiin viisiportaisella asteikolla, jonka ääripäät olivat *täysin eri mieltä* ja *täysin samaa mieltä*. Tarkastelemme tulospöydässä opiskelijoiden vastauksia seuraavien väittämien osalta, joiden katsomme avaavan näkökulmia opiskelijoiden käsityksiin työstä ja tulevaisuudesta suhteessa sukupuolittuneisiin koulutusvalintoihin:

- Suhtaudun luottavaisesti tulevaisuuteeni
- Valitsemallani alalla on tulevaisuudessa hyvä työllisyystilanne
- Uskon työllistyväni vuoden sisällä valmistumisestani
- Jos en valmistuttuani löydä Suomesta mieleistäni työpaikkaa, lähdän ulkomaille työnhakuun

Tarkastelimme väitteitä keskiarvovertailun avulla sekä vastaajien sukupuolen että koulutusvalinnan mukaan. Väittämien analysoinnin avulla vastaamme toiseen tutkimuskysymykseemme.

Kolmas tutkimuskysymyksemme liittyy opiskelijoiden opiskelukokemuksiin. Valitsimme analyysiin mukaan väittämiä, joiden katsomme kuvaavan yhtäältä koulutukseen kiinnittymistä sekä toisaalta tyytyväisyyttä opintoihin ja tukipalveluihin.

Ensinnäkin valitsimme mukaan väittämän *Oletko aikeissa suorittaa nyt opiskelemasi tutkinnon loppuun*. Vastausvaihtoehtoja (listattu alla) oli useita, mutta analyysia varten yhdistimme kaikki kielteiset vastaukset pienten frekvenssien vuoksi.

- Kyllä
- En, sillä hankin opiskelupaikan suorittaakseni vain tietyn osan tutkinnosta
- En, sillä opiskelu ei vastannut odotuksiani
- En, sillä aion siirtyä opiskelemaan muualle
- En, henkilökohtaisista tai muista syistä johtuen

Toisekseen valitsimme analyysiin mukaan väittämiä patteristosta, johon vastattiin viisiportaisella asteikolla *täysin eri mieltä...täysin samaa mieltä*. Mukaan valitut väitteet olivat seuraavat:

- Suosittelisin nykyistä koulutusohjelmaani muille
- Harkitsen vakavasti alan vaihtoa
- Harkitsen vakavasti kokonaan keskeyttäväni korkeakouluopintoni

Opintojen tai alan keskeyttämisen harkitsemisen sekä aikomuksen suorittaa tutkinto loppuun voidaan ajatella kuvaavan koulutukseen kiinnittymistä. Koulutusohjelman suosittelemista kuvaavan väittämän voi ajatella puolestaan heijastavan tyytyväisyyttä koulutukseen.

Kolmanneksi valitsimme mukaan väitteen, jossa tiedusteltiin opiskelijoiden tyytyväisyyttä opintojen tukipalveluihin (esim. tutorointi, akateeminen kirjoittaminen, valmentavat opinnot, mentorointi). Vastausvaihtoehdot olivat niin ikään viisiportaisella asteikolla välillä *täysin riittävä...ei ollenkaan riittävä*, minkä lisäksi oli valittavissa vastausvaihtoehto *en tarvitse/halua tukea*. Jälkimmäisen vaihtoehdon vuoksi tätä väitettä ei ole järkevää tarkastella keskiarvojen kautta, joten ristintaulukoimme väitteet sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan. Muiden väittämien osalta tarkastelemme sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaisia keskiarvoja.

4 Tulokset

Tässä osiossa vastaamme esittämiimme tutkimuskysymyksiin. Aluksi tutkimme logistisen regressioanalyysin avulla, mitkä tekijät ovat yhteydessä miesten ja naisten sukupuoli-rajoihin rikkoviin valintoihin. Käsitlemme ensin naisten vastavirtavalintoihin yhteydessä olevat tekijät, ja sen jälkeen miesten vastaavat tekijät. Sen jälkeen selvitämme, mitä sukupuolisuhteen tasaisesti tai epätasaisesti jakautuneiden alojen nais- ja miesopiskelijat ajattelevat työstä ja tulevaisuudesta. Viimeiseksi tutkimme sitä, millaisia naisten ja miesten opiskelukokemukset ovat eri aloilla.

4.1 Naisten vastavirtavalintoihin yhteydessä olevat tekijät

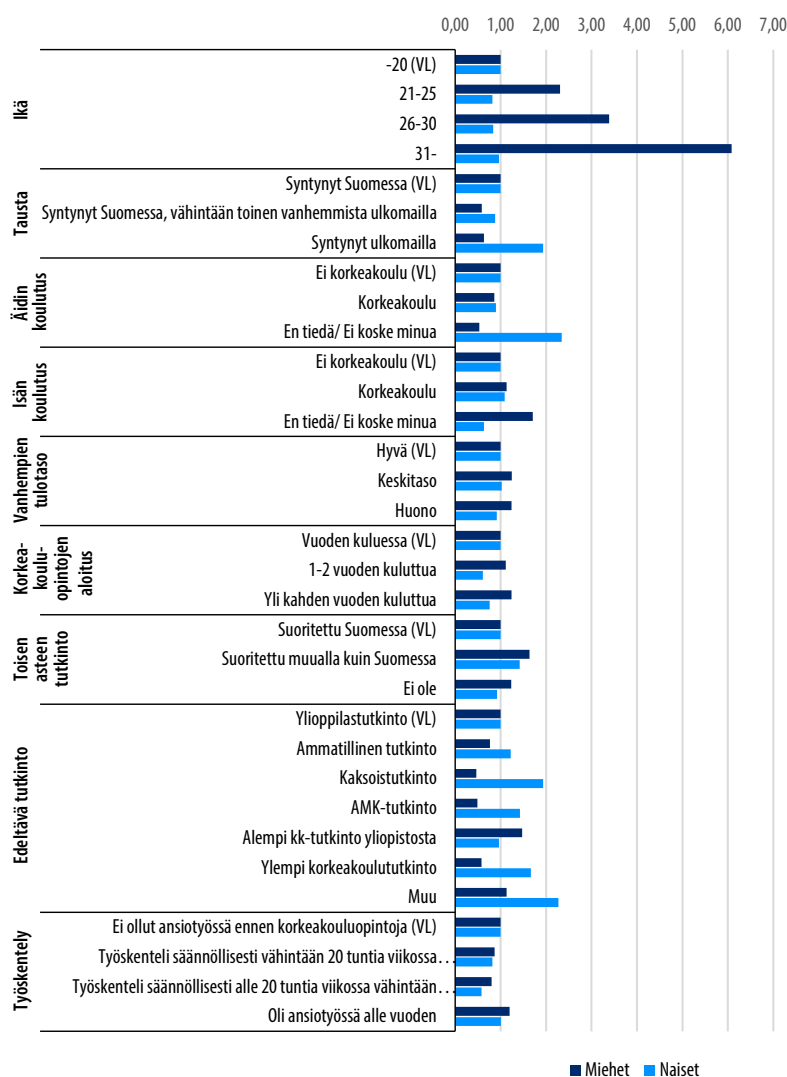
Logistisen regressioanalyysin 7. mallin tulokset on esitetty graafisesti kuvioissa 2 ja 3. Kaikki tulokset löytyvät liitetaulukoista 2 (naiset) ja 3 (miehet).

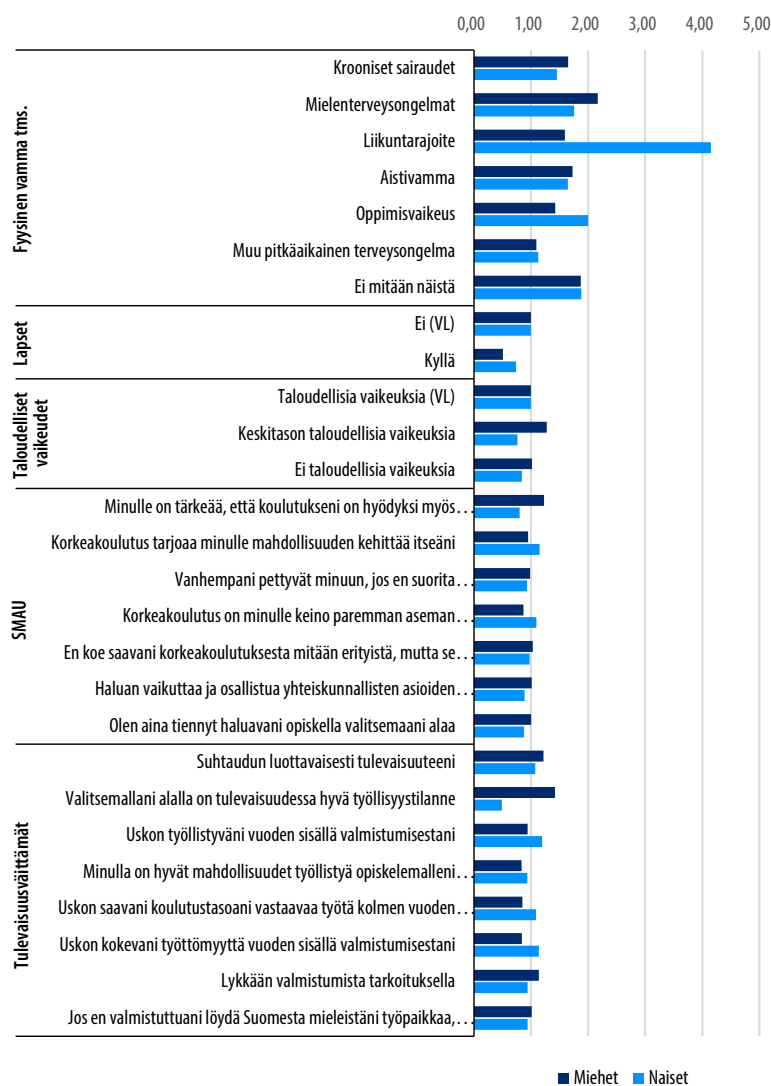
Logistisen regressioanalyysin perusteella nykyisten opintojen aloitusikä ei naisilla näytä olevan yhteydessä vastavirtavalinnan todennäköisyyteen. Kaikissa malleissa näyttäisi siltä, että opintojen aloittaminen iäkkäämpänä vähentäisi vastavirtavalinnan todennäköisyyttä, mutta tulokset eivät ole tilastollisesti merkitseviä ja vedonlyöntisuhteet ovat hyvin lähellä vertailuluokkaa eli arvoa 1. Iän sijaan vastaajan ja hänen vanhempiansa syntymämaa näyttävät olevan yhteydessä naisten tekemiin vastavirtavalintoihin: kun vertailuluokkana toimii Suomessa syntyneet vastaajat, joiden molemmat vanhemmat ovat myös syntyneet Suomessa, on ulkomailla syntyneillä selvästi suurempi todennäköisyys tehdä vastavirtavalinta. Sitä vastoin taas Suomessa syntyneet vastaajat, joiden vanhemmista vähintään toinen on syntynyt ulkomailla, näyttävät tekevän vastavirtavalintoja kaikkein epätodennäköisimmin. Syntymämaiden vaikutus kuitenkin hieman heikkenee ja menettää tilastollisen merkitsevyystasonsa myöhemmissä malleissa. Tämä voidaan tulkita niin, että syntymämaiden vaikutus on vain välillinen.

Vanhempien koulutus- ja tulotasolla havaittiin olevan vain hyvin vähäinen yhteys naisten tekemien vastavirtavalintojen todennäköisyyteen. Se, että vastaajan äidillä on korkeakoulututkinto, mahdollisesti heikentää hieman vastavirtavalinnan todennäköisyyttä, kun taas tuntematon koulutustaso lisää todennäköisyyttä. Yhteyden tilastollinen merkitsevyystaso kuitenkin häviää malleissa 6 ja 7 motivaatio- ja tulevaisuusväittämien myötä. Äidin koulutuksen vaikutus saattaa selittyä asenteiden kautta.

Naisten koulutus- ja työhistoriasta löytyy joitakin yhteyksiä heidän tekemiinsä vastavirtavalintoihin. Analyysissä havaittiin, että ensimmäisiä korkeakouluopintoja edeltävä työkokemus näyttää naisilla vähentävän vastavirtavalintojen todennäköisyyttä. Samoin välivuosien pitäminen toisen asteen ja korkeakouluopintojen välillä näyttää vähentävän vastavirtavalintojen todennäköisyyttä. Sen sijaan se, että toisen asteen tutkinto on suoritettu muualla kuin Suomessa, lisää vastavirtavalinnan todennäköisyyttä noin puolitoistakertaiseksi. Tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä, mutta on kuitenkin linjassa sen kanssa, että ulkomailla syntyneet naiset tekevät Suomessa syntyneitä useammin vastavirtavalintoja.

Kuviot 2 ja 3. Naisten ja miesten vastavirtavalintojen suhteellinen todennäköisyys. Logistinen regressioanalyysi, *odds ratio*t. N = 5 432.

Viimeksi suoritetuista tutkinnoista ylioppilastutkintoon verrattuna lähes kaikki muut tutkinnot lisäävät vastavirtavalinnan todennäköisyyttä. Poikkeuksena tästä on yliopistossa suoritettu alempi korkeakoulututkinto. Toisin sanoen pelkkä lukiokoulutus on yhteydessä valtavirta- tai tasa-alaille suuntautuviin valintoihin, kun taas ammatilliset opinnot tai aikaisemmat korkeakouluopinnot lisäävät vastavirtavalinnan todennäköisyyttä naisilla. Yliopistossa suoritetusta alemmasta korkeakoulututkinnosta sen sijaan on vaikea tehdä johtopäätöksiä, sillä se voi liittyä suoraan nykyisiin (maisteri)opintoihin.

Erilaisten terveysongelmien tai toimintarajoitteiden yhteys naisten tekemiin vastavirtavalintoihin näyttää jokseenkin mielenkiintoiselta. Selvimmin esille nousevat liikuntarajoitteet: vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet kärsivänsä jonkinlaisesta liikuntarajoitteesta, opiskelevat noin neljä kertaa todennäköisemmin vastavirta-alalla kuin ne, jotka eivät ole liikuntarajoitetta maininneet. Vastaavasti myös oppimisvaikeuksista kärsivät ovat hakeutuneet

noin 1,5–2 kertaa muita todennäköisemmin vastavirta-alalle. Oletettavasti vastavirta-alalla opiskeleminen ei aiheuta liikuntarajoitteita tai oppimisvaikeuksia, vaan nämä ovat olleet jo olemassa opintoihin hakeuduttaessa.

Koetut taloudelliset vaikeudet eivät naisilla olleet kovinkaan suorassa yhteydessä vastavirtavalintojen tekemiseen. Se, että vastaajalla on omia lapsia, näyttäisi heikentävän vastavirtavalintojen todennäköisyyttä, mutta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä.

Koulutukseen hakeutumisen motivaatiotekijöitä kartoittavat niin sanotut SMAU-väitteet olivat odotetusti yhteydessä vastavirtavalintojen tekemiseen. Naisilla vastavirtavalinnan tekemisen todennäköisyyttä lisäsivät samaa mieltä oleminen väitteiden *Korkeakoulutus tarjoaa minulle mahdollisuuden kehittää itseäni* ja *Korkeakoulutus on minulle keino paremman aseman saavuttamiseksi yhteiskunnassa kanssa*. Sen sijaan samaa mieltä oleminen muiden patteriston väitteiden kanssa vähensi vastavirtavalinnan todennäköisyyttä. Erityisesti väitteet *Minulle on tärkeää, että koulutukseni on hyödyksi myös muiden hyvinvoinnin tukemisessa* ja *Haluan vaikuttaa ja osallistua yhteiskunnallisten asioiden hoitamiseen* sekä hieman erisältöinen *Olen aina tiennyt haluavani opiskella valitsemaani alaa* olivat negatiivisessa yhteydessä naisten vastavirtavalintoihin.

Tulevaisuutta ja erityisesti työllistymistä koskevista väittämistä vain yksi tuotti analyysin viimeisessä mallissa selkeän ja tilastollisesti merkitsevän tuloksen: väitteen *Valitsemallani alalla on tulevaisuudessa hyvä työllisyystilanne* kanssa eri mieltä oleminen vähensi vastavirtavalinnan suhteellista todennäköisyyttä selvästi. Toisin sanoen siis vastavirta-alalla opiskelevat naiset uskovat alalla olevan tulevaisuudessa hyvä työllisyystilanne, mikä toki voi johtua alasta itsestään, tai on voinut olla mukana ohjaamassa alan valintaa alun perinkin.

4.2 Miesten vastavirtavalintoihin yhteydessä olevat tekijät

Päinvastoin kuin naisilla, miehillä nykyisten opintojen aloittamisikä oli vahvassa yhteydessä vastavirtavalintojen suhteelliseen todennäköisyyteen (liitetaulukko 3). Vanhimman ikäryhmän, eli yli 30-vuotiaana opintonsa aloittaneiden suhteellinen todennäköisyys opiskella vastavirta-alalla oli mallista riippuen jopa kuusinkertainen nuorimpaan ikäryhmään verrattuna. Vastaajan ja hänen vanhempiansa syntymämaalla ei ollut kovin vahvaa yhteyttä vastavirtavalinnan suhteelliseen todennäköisyyteen, mutta pääsääntöisesti se, että vastaaja tai hänen vanhempansa ovat syntyneet ulkomailla, näyttäisi heikentävän vastavirtavalinnan suhteellista todennäköisyyttä.

Vanhempien koulutus- tai tulostasolla ei myöskään näytä olevan vahvaa yhteyttä selitettävään muuttujaan. Sinänsä mielenkiintoinen, mutta ei tilastollisesti merkitsevä tulos näyttäisi viitteitä siitä, että jos äidin koulutus ei ole tiedossa, vastavirtavalinnan suhteellinen

todennäköisyys on pienempi, mutta isän koulutuksen kohdalla sama tilanne näyttäisi lisäävän vastavirtavalinnan suhteellista todennäköisyyttä. Myös vanhempien heikompi tulotaso näyttää mahdollisesti lisäävän vastavirtavalintojen suhteellista todennäköisyyttä.

Väli vuosien pitäminen toisen asteen ja korkea-asteen opintojen välissä näyttää mahdollisesti lisäävän vastavirtavalintojen suhteellista todennäköisyyttä, mutta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Sama tilanne on toisen asteen tutkinnon suorittamisella muualla kuin Suomessa. Edeltävän tutkinnon yhteys vastavirtavalintoihin näyttäytyy hieman yllättäen päinvastaisena kuin naisilla, eli ylioppilastutkinto tai yliopistossa suoritettu alempi korkea-koulututkinto näyttäisi lisäävän vastavirtavalintojen suhteellista todennäköisyyttä, mutta tulos ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. Aikaisempi työkokemukseen ei näytä olevan kovin vahvasti yhteydessä vastavirtavalintojen suhteelliseen todennäköisyyteen, mutta alle vuoden työskentely ennen korkeakouluopintoja saattaa hieman lisätä vastavirtavalinnan suhteellista todennäköisyyttä.

Vastaajien mainitsemista terveysongelmista ja toimintarajoitteista mielenterveysongelmat näyttävät olevan selvästi yhteydessä miesten tekemien vastavirtavalintojen suhteelliseen todennäköisyyteen: vastavirtavalinta on yli kaksi kertaa niin todennäköinen niillä miehillä, jotka ilmoittivat kärsivänsä mielenterveysongelmista kuin niillä miehillä, jotka eivät ole mielenterveysongelmia maininneet.

Koetut taloudelliset ongelmat eivät ole selkeässä yhteydessä miesten vastavirtavalintojen suhteelliseen todennäköisyyteen, mutta lasten olemassaolon yhteys on negatiivinen. Tässäkään kohtaa selityssuhde ei ole selkeä – voi olla, että perheelliset miehet eivät hakeudu (matalapalkkaisemmille) vastavirta-aloille, tai sitten vastavirta-aloilla opiskelevat miehet eivät ole (vielä) saaneet lapsia.

Koulutukseen hakeutumisen motivaatiotekijöitä kartoittavat niin sanotut SMAU-väittämät tuottivat myös miesten kohdalla melko mielenkiintoisia tuloksia. Suurin osa väittämistä ei tuottanut juuri mitään tulosta, mutta samaa mieltä oleminen väitteen *Minulle on tärkeää, että koulutukseni on hyödyksi myös muiden hyvinvoinnin tukemisessa kanssa* lisäsi vastavirtavalintojen suhteellista todennäköisyyttä selvästi. Vastaavasti taas samaa mieltä oleminen väitteen *Korkeakoulutus on minulle keino paremman aseman saavuttamiseksi yhteiskunnassa* kanssa vähensi selvästi vastavirtavalintojen todennäköisyyttä. Tulos on hyvin linjassa naisten vastaavan tuloksen kanssa ja kertonee enemmän nais- ja miesvaltaisista aloista ja aloihin liittyvistä käsityksistä, kun henkilöistä, jotka nämä alat valitsevat.

Vastaavasti eri mieltä oleminen väitteen *Suhtaudun luottavaisesti tulevaisuuteeni* tai väitteen *Valitsemallani alalla on tulevaisuudessa hyvä työllisyystilanne* kanssa oli yhteydessä miesten vastavirtavalintojen suhteelliseen todennäköisyyteen, eli vastavirtavalinnan tehneet miehet eivät suhtaudu kovin luottavaisesti tulevaisuuteen tai alan

työllisyystilanteeseen. Sen sijaan eri mieltä oleminen väitteen *Uskon kokevani työttömyyttä vuoden sisällä valmistumisestani* kanssa oli yhteydessä miesten vastavirtavalintojen epätodennäköisyyteen, eli vastavirtavalinnan tehneet miehet uskovat myös kokevansa työttömyyttä. Jälleen kerran tämä kertonee enemmän nais- ja miesvaltaisista aloista, kuin henkilöistä, jotka alan ovat valinneet.

4.3 Näkemykset työstä ja tulevaisuudesta

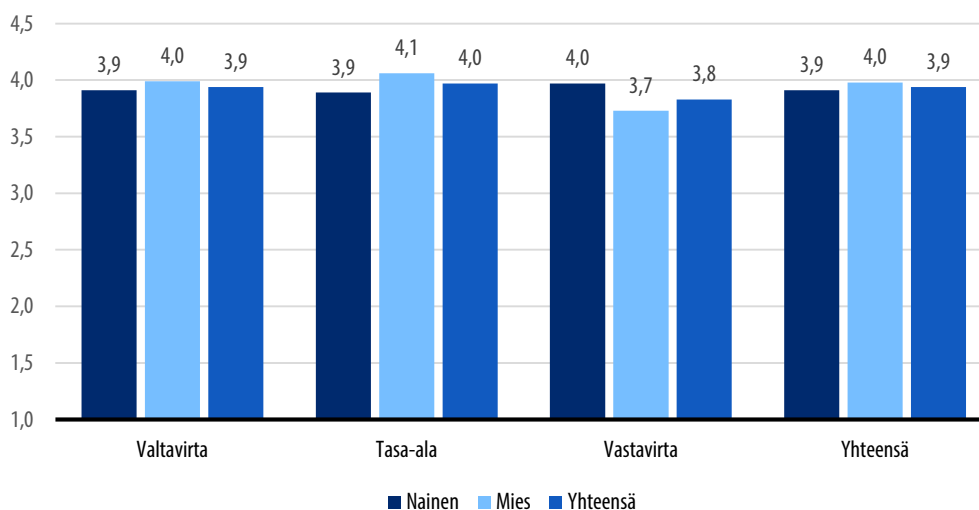
Työtä ja tulevaisuutta koskevien väittämien keskiarvojen tarkastelun perustella vaikuttaa siltä, että opiskelijoiden usko tulevaisuuteen, työllistymiseen ja oman alan työtilanteeseen on keskimäärin vahva. Joitakin eroja näkemyksissä on havaittavissa sukupuolten ja alojen sukupuolirakenteen mukaan.

Kuviossa 4 on esitetty sukupuolen ja koulutusvalinnan mukainen keskiarvovertailu väitteestä *Suhtaudun luottavaisesti tulevaisuuteeni*. Vaikka erot ovat melko pieniä, on keskiarvoissa kuitenkin havaittavissa selkeitä eroavaisuuksia.

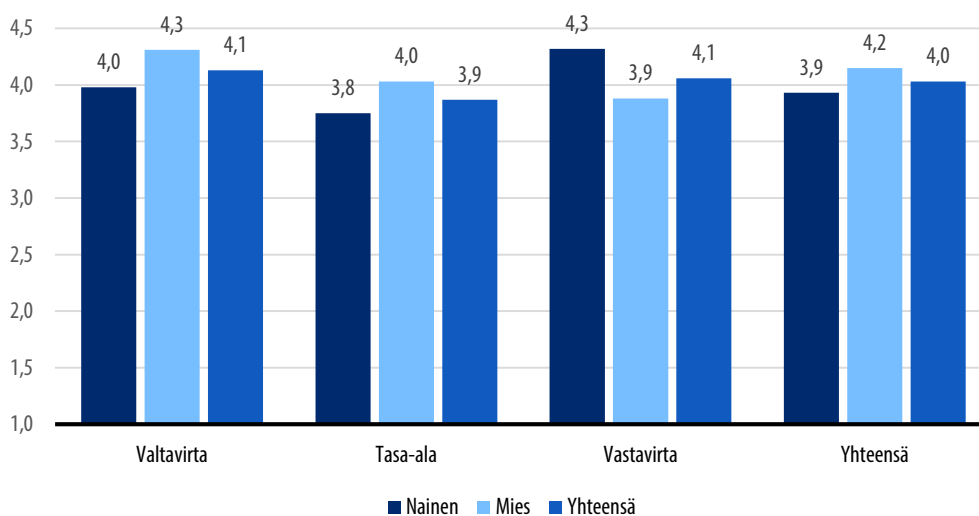
Lähtökohtaisesti miehet näyttävät suhtautuvan tulevaisuuteensa naisia luottavaisemmin, mutta vastavirta-aloilla opiskelevilla sukupuolten välinen ero kääntyy päinvastaiseksi: sukupuolelleen epätyypillisellä alalla opiskelevat miehet näyttävät luottavan tulevaisuuteensa keskimäärin yhtä vähän kuin naiset yhteensä. Sen sijaan sukupuolelleen epätyypillisellä alalla opiskelevat naiset ovat tulevaisuutensa suhteen selvästi luottavaisempia kuin valtavirta- tai tasa-aloilla opiskelevat naiset – yhtä luottavaisia kuin valtavirta-aloilla opiskelevat miehet. Tasa-aloilla opiskelevista miehet luottavat tulevaisuuteensa enemmän kuin naiset, mutta muuten tulevaisuuteen luottamus näyttää jakautuvan enemmän koulutusvalinnan kuin sukupuolen mukaan.

Kuvio 4. ”Suhtaudun luottavaisesti tulevaisuuteeni” sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan.

Keskiarvot asteikolla 1 = täysin eri mieltä...5 = täysin samaa mieltä. N = 6 901, $p < 0,01$.

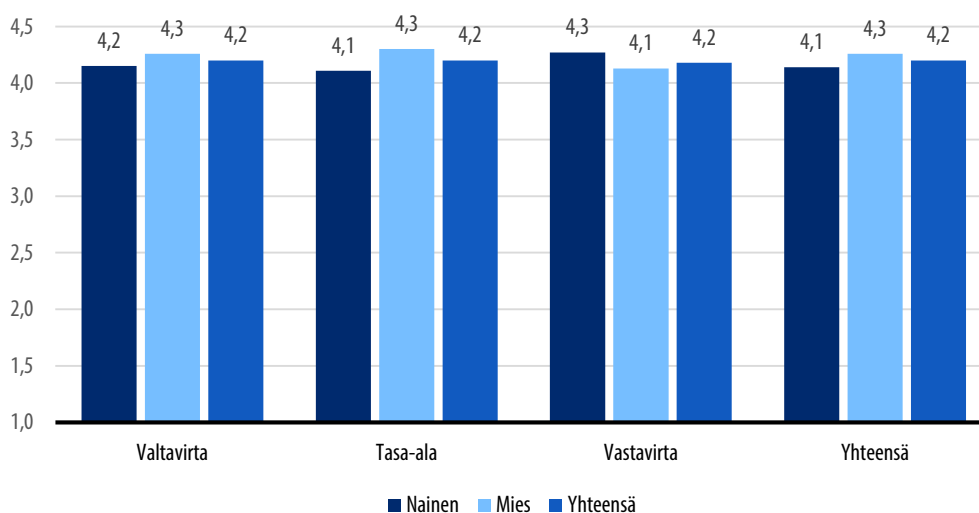
Samankaltainen ero sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan näkyy myös väitteessä *Valitsemallani alalla on tulevaisuudessa hyvä työllisyystilanne* (kuvio 5). Kaiken kaikkiaan miehet näyttävät olevan naisiin verrattuna useammin samaa mieltä väitteen kanssa, mutta koulutusvalinnan sukupuolittuneisuuden mukaan sukupuolten välinen ero kääntyy jälleen päinvastaiseksi.

Kuvio 5. ”Valitsemallani alalla on tulevaisuudessa hyvä työllisyystilanne” sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan. Keskiarvot asteikolla 1 = täysin eri mieltä...5 = täysin samaa mieltä. N = 6 893, $p < 0,001$.

Jyrkimmin miesten suurempi usko alan työllistävyyteen ilmenee valtavirta- ja tasa-aloilla. Sen sijaan vastavirta-aloilla opiskelevat miehet ovat väitteen kanssa vähemmän samaa mieltä kuin muut miehet tai vastavirta-aloilla opiskelevat naiset.

Verrattuna naisiin miehet uskoivat hieman vahvemmin työllistyvänsä vuoden sisällä valmistumisestaan, mutta miesten ja naisten työllistymisen uskossa on jälleen havaittavissa päinvastaisia eroja koulutusvalinnan mukaan (kuvio 6).

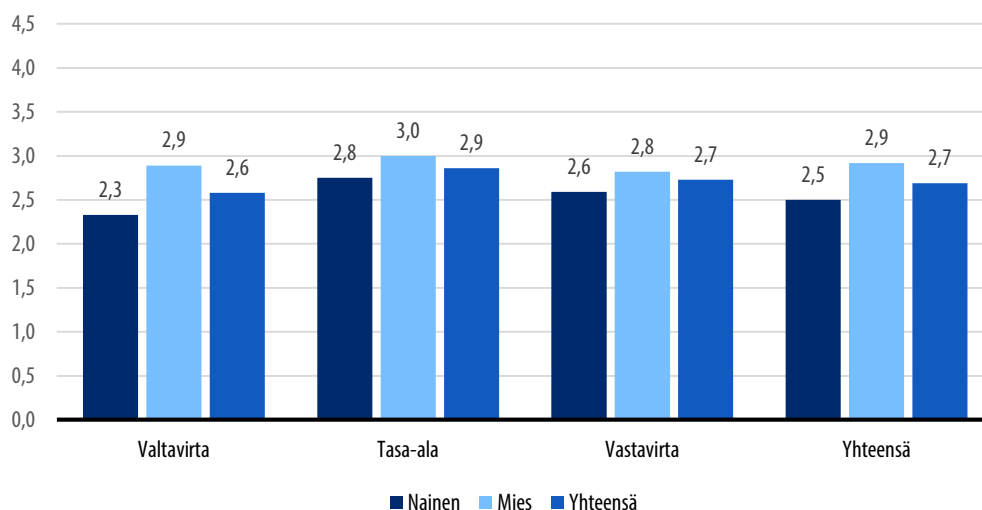
Kuvio 6. ”Uskon työllistyväni vuoden sisällä valmistumisestani” sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan. Keskiarvot asteikolla 1 = täysin eri mieltä...5 = täysin samaa mieltä. N = 6 888, p = ns.

Vastavirtavalinnan tehneet naiset näyttävät uskovan omaan työllistymiseensä hieman enemmän kuin valtavirta-alojen ja tasa-alojen naisopiskelijat. Miehistä taas vastavirta-alan miesopiskelijoilla usko omaan työllistymiseensä oli hieman muita vähäisempää.

Miehet näyttävät olevan myös naisia valmiimpia lähtemään ulkomaille työnhakuun, mikäli eivät löytäisi valmistuttuaan Suomesta töitä, vaikka yleisesti ajatus ulkomaille työnhakuun lähdestä ei saanut suurta kannatusta vastauksissa (kuvio 7).

Kuvio 7. ”Jos en valmistuttuani löydä Suomesta mieleistäni työpaikkaa, lähdän ulkomaille työnhakuun” sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan. Keskiarvot asteikolla 1 = täysin eri mieltä...5 = täysin samaa mieltä. N = 6 891, $p < 0,001$.

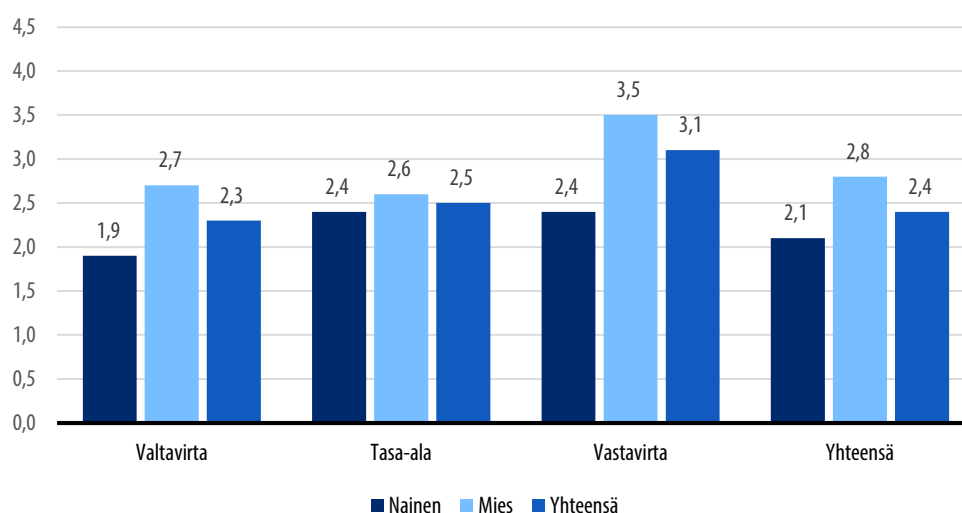
Koulutusvalintojen sukupuolittuneisuuden mukaan tarkasteltuna samankaltaista ilmiötä kuin yllä kuvatuissa väittämässä miesten ja naisten näkemysten päinvastaiseksi kääntymisessä ei tämän väitteen kohdalla havaittu. Naiset näyttävät olevan vähemmän halukkaita lähtemään ulkomaille työnhakuun koulutusvalinnasta riippumatta. Erityisesti valtavirta-aloilla ajatus ei saa naisten keskuudessa kannatusta. Yleisesti ottaen tasa-aloilla opiskelevat näyttävät olevan hieman valmiimpia lähtemään ulkomaille työnhakuun. Näillä aloilla opiskelijat näyttivät myös uskovan hieman muita vähemmän oman alansa hyvään työllisyystilanteeseen, mikä voi osaltaan selittää ulkomaille lähdön valmiutta.

4.4 Kokemukset opiskelusta

Esittelemme seuraavaksi tuloksia naisten ja miesten opiskelukokemuksista sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan.

Kuviossa 8 on eritelty sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan niiden vastaajien osuudet, jotka ovat ilmoittaneet, etteivät syystä tai toisesta aio suorittaa opiskelemaansa tutkintoa loppuun.

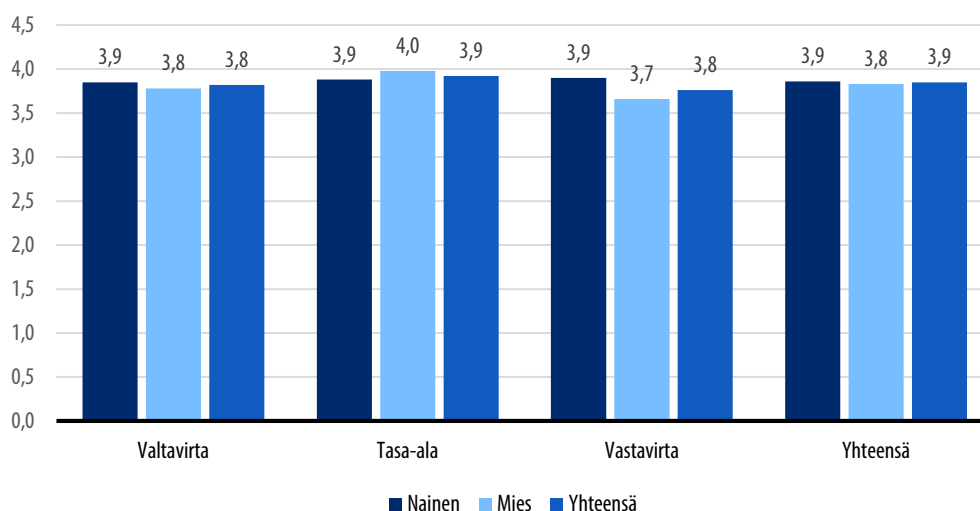
Kuvio 8. Oletko aikeissa suorittaa nyt opiskelemasi tutkinnon loppuun? Ei-vastausten osuus sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan, prosenttia. N = 6 881.

Kaiken kaikkiaan opintojen keskeyttämissuunnitelmat näyttävät olevan yleisimpiä sukupuolelleen epätyypillisellä alalla opiskelevilla sekä miehillä, ja erityisen yleistä juuri vastavirta-alalla opiskelevilla miehillä. Tulos ei ole yllättävä ottaen huomioon edellisen osion tulokset liittyen epätyypillisillä aloilla opiskelevien miesten vähäisempään luottamukseen tulevaisuuteen ja työelämään.

Tarkastelimme myös sitä, miten opiskelijoiden sukupuoli ja koulutusvalinta on yhteydessä siihen, suosittelisiko opiskelija nykyistä koulutusohjelmaa muille. Vastauksissa oli hyvin pieni sukupuolen mukainen ero naisten ollessa hieman miehiä innokkaampia suosittelijoita (kuvio 9).

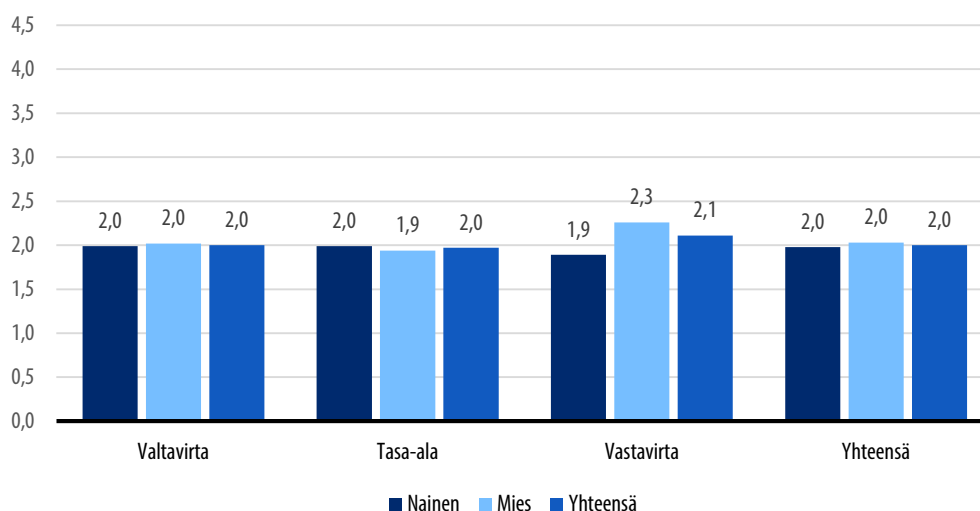
Kuvio 9. ”Suositteisin nykyistä koulutusohjelmaani muille” sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan. Keskiarvot asteikolla 1 = täysin eri mieltä...5 = täysin samaa mieltä. N = 6 777, $p < 0,001$.

Miesten kohdalla eroja tuli näkyviin, kun suositteluinnokkua tarkasteltiin myös koulutusvalinnan sukupuolittuneisuus huomioiden. Vaikuttaa siltä, että tasa-aloilla opiskelevat miehet olivat keskimääräistä enemmän sitä mieltä, että suosittelisivat koulutusohjelmaansa muille, kun taas vastavirta-aloilla opiskelevat miehet olivat keskimäärin enemmän eri mieltä.

Suhtautuminen väitteeseen *Harkitsen vakavasti alan vaihtoa* oli hyvin tasaista sekä sukupuolen että koulutusvalinnan sukupuolittuneisuuden mukaisesti tarkasteltuna. Sukupuolelleen epätyypillisellä alalla opiskelevat olivat keskimäärin hieman enemmän alanvaihdon kannalla kuin muilla aloilla opiskelevat (kuvio 10).

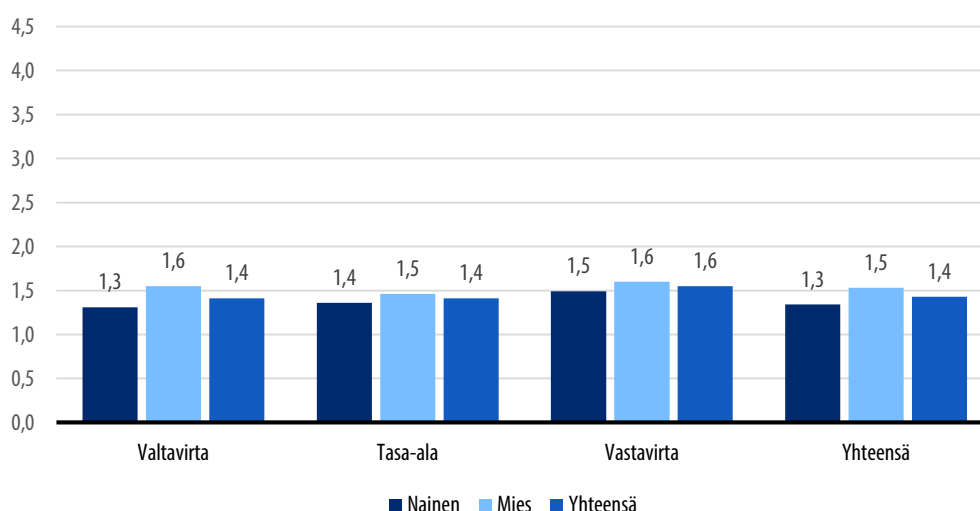
Kuvio 10. ”Harkitsen vakavasti alan vaihtoa” sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan. Keskiarvot asteikolla 1 = täysin eri mieltä...5 = täysin samaa mieltä. N = 6 765, $p < 0,05$.

Myös tämän väittämän kohdalla vastavirta-aloilla opiskelevat miehet erottuvat muista vastaajista niin, että he harkitsevat alan vaihtoa selvästi muita useammin. Vastavirta-aloilla opiskelevat naiset ovat sen sijaan harkinneet alan vaihtamista keskimäärin hieman harvemmin kuin muut naiset, ja selvästi vähemmän kuin vastavirta-aloilla opiskelevat miehet.

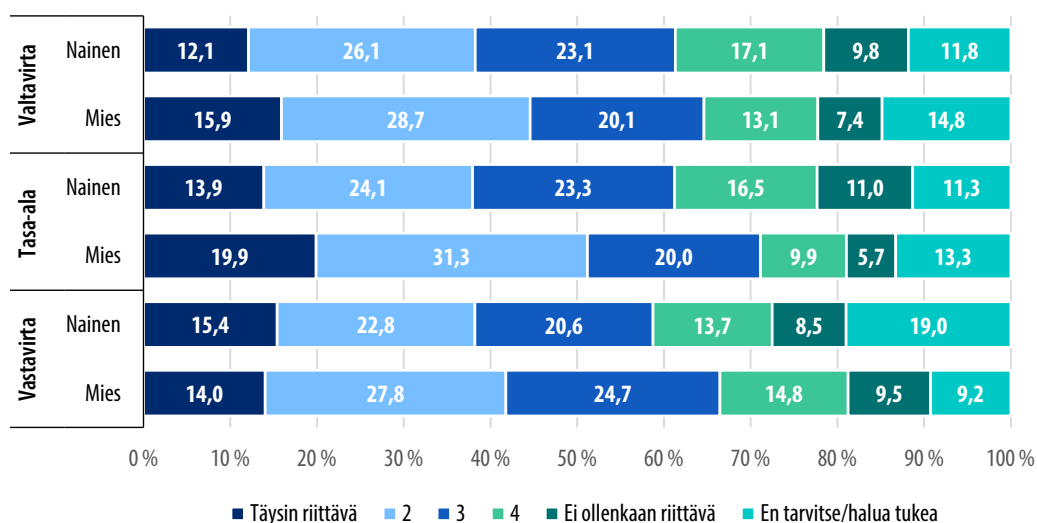
Korkeakouluopintojen kokonaan lopettamista harkitsivat niin ikään eniten vastavirtavalinnan tehneet, miehet ja erityisesti vastavirtavalinnan tehneet miehet (kuvio 11).

Kuvio 11. ”Harkitsen vakavasti kokonaan keskeyttäväni korkeakouluopintoni” sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan. Keskiarvot asteikolla 1 = täysin eri mieltä...5 = täysin samaa mieltä. N = 6 769, p < 0,001.

Tyytyväisyys opiskelun tukipalveluihin (esim. tutorointi, akateeminen kirjoittaminen, valmentavat opinnot, mentorointi) oli suurinta valtavirta- ja tasa-aloilla opiskelevilla miehillä (kuvio 12).

Kuvio 12. Tyytyväisyys opiskelun tukipalveluihin sukupuolen ja koulutusvalinnan mukaan, prosenttia. N = 6 121.

Kaikkein riittämättömpänä tukea pitivät tasa- ja valtavirta-aloilla opiskelevat naiset, kun taas mielenkiintoisesti vastavirta-aloilla opiskelevat naiset olivat useammin sitä mieltä, että he eivät tarvitse tai halua opiskelun tukipalveluita. Vaikka edellisten kuvioiden perusteella epätyypillisillä aloilla opiskelevien miesten opintoihin kiinnittyminen vaikuttaa olevan matalammalla tasolla kuin muiden vastaajien, eivät he erotu tämän väittämän perusteella muista opiskelijoista. He eivät siis vaikuta olevan erimerkiksi tyytymättömiä saamaansa tukeen kuin muut.

5 Yhteenveto ja keskustelu

Naisten ja miesten tekemien sukupuolelleen epätyypillisten koulutusvalintojen selittäminen on monin tavoin haastavaa. Opiskelijoiden suunnanottoihin vaikuttavat lukuisat tekijät, sattuma mukaan lukien, eikä kaikkia tekijöitä ole mahdollista saada parhaaseenkaan tilastolliseen malliin. Kuitenkin, koska Suomessa koulutus- ja urapolut ovat voimakkaasti eriytyneet sukupuolen mukaan ja eriytymisellä on seurauksia esimerkiksi työmarkkinoiden toimivuuden, sukupuolten tasa-arvon ja yksilöiden valinnanvapauden näkökulmista, on ilmiötä pyrittävä ymmärtämään. Tässä tutkimuksessa olemme tarttuneet sukupuolittumisen ilmiöön yhdenlaisen ja rajallisen, vaikkakin kohtuullisen laajan aineiston perusteella. Olemme tuoneet tuloksissa esille myös sellaisia löydettyjä yhteyksiä, joiden suora, tai yksisuuntaista vaikutusta koulutusvalintaan ei pystytä osoittamaan, mutta jotka yhtäkaikki laajentavat ymmärrystä sukupuolittuneiden koulutus- ja urapolkujen kompleksisesta ilmiöstä.

Ikä ja elämänvaihe

Tutkimuksemme tulokset osoittavat, että miehillä sukupuolirajoja rikkovien valintojen todennäköisyys kasvaa iän karttuessa. Naisilla puolestaan iän yhteyttä ei havaittu. Miesten kohdalla toisen asteen tutkinnon jälkeen pidetyt välivuodet lisäsivät samoin todennäköisyyttä opiskella naisvaltaisella alalla. Mitä myöhemmin miehet siis aloittavat korkeakouluopinnot, sitä suuremmalla todennäköisyydellä he opiskelevat vastavirta-alalla. Tulokset on yhteneväinen aikaisemmin kirjallisuuden kanssa, jossa ollaan osoitettu miesten tekemän todennäköisemmin sukupuolelleen epätyypillisiä valintoja vanhemmalla iällä (Maste-kaasa & Smeby 2008; Murto ym. 2018). Korkeamman iän yhteyttä miesten epätyypillisten valintojen todennäköisyyteen voivat selittää maskuliinisuuteen liittyvät stereotypit ja ryhmäpaine, jotka voivat olla erityisen voimakkaita nuorten miesten keskuudessa (myös Hoikkala 2019). Vanhemmalla iällä vastoin stereotyyppisiä odotuksia valitseminen voi tulla helpommaksi. Naisten kohdalla puolestaan vaikuttaa siltä, että korkeampi ikä ei samalla tavalla suoraviivaisesti avarra koulutusvalintojen mahdollisuushorisontteja.

Maahanmuuttotilasta ja ulkomailla suoritettut tutkinnot

Tuloksemme antavat viitteitä siitä, että muualla kuin Suomessa syntyminen lisää vastavirtavalinnan suhteellista todennäköisyyttä naisilla. Vastaavaa yhteyttä miesten kohdalla ei havaittu. Koulutusvalintojen etnisistä jakolinjoista on käyty keskustelua viime vuosina.

Esiin on nostettu esimerkiksi koulutuksen ja ohjauksen käytännöt jakolinjojen tuottajina ja uusintajina erityisesti toisen asteen koulutussiirtymissä (Jahnukainen ym. 2019; Mäkelä 2019; Souto 2016). Toisaalta kirjallisuudessa on nostettu esiin maahanmuuttotasaisten nuorten koulutusuralla korkealle tähtäävät tavoitteet opiskeluvaikeuksista huolimatta (Kalalahti ym. 2017). Tutkimuksemme korkeakouluissa opiskelevat, muualla kuin Suomessa syntyneet naiset ovat voineet hakeutua miesvaltaisille koulutusaloille siitä syystä, että miesvaltaisten alojen yhteiskunnallisen arvostuksen nähdään olevan korkeampi kuin naisvaltaisten alojen. Samasta syystä syntymämaan ja miesten vastavirtavirtavalintojen välillä ei välttämättä havaita yhteyttä, sillä naisvaltaisten alojen koulutusta ei välttämättä nähdä keinona yhteiskunnallisesti korkean aseman saavuttamiseen.

Toisaalta maahanmuuttotaustan ja epätyypillisten valintojen yhteyttä voi tulkita myös Bredan ym. (2020) stereotypioita selvittäneen tutkimuksen havaintojen kautta. Breda ym. havaitsivat matematiikkaan ja (mies)sukupuoleen liittyvien stereotyyppien olevan erityisen voimakkaita korkean segregaation maissa. Voi olla, että muualla kuin Suomessa syntyneet naiset ovat omaksuneet kasvatuksen kautta vähemmän stereotyyppisiä asenteita sukupuoleen ja miesvaltaisiin STEM-aloihin liittyen. Havaitsimme myös, että muualla kuin Suomessa suoritettu toisen asteen tutkinto lisäsi vastavirtavalinnan todennäköisyyttä hie-
man molemmilla sukupuolilla. Tulos voi liittyä siihen, että toisenlaisessa paikalliskulttuuri-
ssa opiskelu on ylipäättään avartanut näkökulmia siihen, millaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja itsellä nähdään olevan.

Sosioekonominen asema ja koulutuksen periytyvyys

Hieman yllättävää oli, että vanhempien koulutus- tai tulotasolla ei ollut juurikaan yhteyttä aineistomme vastaajien vastavirtavalintoihin. Kansainvälisessä kirjallisuudessa on esitetty, että korkeamman sosioekonomisen aseman perheissä asenteet ovat tasa-arvoisempia ja kasvatuksen kautta välittyy vähemmän sukupuolistereotypioita, jolloin näiden perheiden lapset tekevät myös vähemmän stereotyyppisiä valintoja (Hardie 2015). Toisin sanoen voi olla, että koulutus tai tulotaso eivät korreloi vahvasti sukupuolistereotyyppisten asenteiden kanssa. Analyysimme osoitti kuitenkin, että äidin koulutustason tuntemattomuus lisää jonkin verran vastavirtavalinnan suhteellista todennäköisyyttä naisilla, ja isän koulutustason tuntemattomuus puolestaan miehillä. Tulos on mielenkiintoinen, mutta vaikeammin selitettävissä aikaisemman kirjallisuuden avulla.

Toisaalta tulkintaa sosioekonomisen taustan ja sukupuoliin sekä ammatteihin liittyvien asenteiden yhteydestä tukee havainto siitä, että miesten edeltävistä tutkinnoista muu kuin ylioppilastutkinto näyttäisi vähentävän vastavirtavalinnan todennäköisyyttä. Toisin sanoen miehet tekevät esimerkiksi ammatillisen koulutuksen pohjalta todennäköisemmin sukupuolelleen perinteisiä valintoja. Koska Suomessa koulutus ja monet ammatit periytyvät edelleen vahvasti (Keski-Petäjä & Witting 2016; Nori ym. 2021), on todennäköistä, että

ammattilliseen koulutukseen valikoituu herkemmin ei-akateemisesta perheestä tulevia lapsia, jotka voivat kokea enemmän sukupuolirooleihin liittyvää painetta valita sukupuolelleen tyypillisesti. Lisäksi ammatillisen koulutuksen käytännöt ja koulukulttuuri itsessään voivat vahvistaa luokka- ja sukupuolisidonnaisia stereotypioita (Käyhkö 2006), ja tämä voi heijastua myöhempiin koulutusvalintoihin. Toisaalta analyysimme osoitti, että pelkkään lukiokoulutukseen verrattuna ammatilliset opinnot tai aiemmat korkeakouluopinnot lisäsivät naisten sukupuolirajoja rikkovien valintojen todennäköisyyttä jonkin verran. Tulokset antavat viitteitä siitä, että naisilla toisen asteen koulutusvalinta ammatillinen-yleissivistävä akselilla ei välttämättä heijastu heidän korkea-asteen sukupuolittuneisiin koulutusvalintoihinsa yhtä voimakkaasti kuin miehillä.

Perheellisyys

Analyysimme perusteella vaikuttaa myös siltä, että vastaajien perheellisyys vähentää jonkin verran vastavirtavalinnan suhteellista todennäköisyyttä molemmilla sukupuolilla. Tulos ei liene yllättävä, sillä lastenhoitoa, hoivaa ja toisaalta perheen elättämistä koskevat ja sukupuoliin liittyvät oletukset ja käsitykset vaikuttavat elävän sitkeästi nuorten aikuistenkin keskuudessa (Hollström-Mikkonen ym. 2020; Kärmeniemi & Mörönen 2017; Närvi 2017; Rotkirch ym. 2017). Milla Salinin ja kollegoiden (2016) mukaan vaikuttaa siltä, että vaikka väestötasolla äitien työssäkäyntiä pidetään kannatettavana, se ei tarkoita, että miesten hoivavastuun lisäämistä kannatettaisiin yhtä varauksettomasti (ks. myös England 2010). Perheellistyminen ja naisten oletettu hoivavastuu voi ohjata heitä hakeutumaan naisvaltaisille aloille, joilla työn ja perheen yhteensovittaminen nähdään helpompana, kun taas miesten oletettu vastuu perheen elättämisestä voi ohjata heitä hakeutumaan paremmin palkatuille miesvaltaisille aloille.

Terveydelliset haasteet

Analyysimme terveydellisten ongelmien ja vastavirtavalintojen yhteydestä tuotti kolmenlaisia havaintoja, joita voidaan tulkita alakohdistaisten vaatimusten sekä toisaalta maskuliinisuuden ja feminiinisuuden liittyvien käsitysten kautta. Havaitsimme ensiksikin, että lähes kaikki vastaajien mainitsevat terveydelliset ongelmat lisäsivät vastavirtavalinnan suhteellista todennäköisyyttä molemmilla sukupuolilla jonkin verran. Toisekseen havaitsimme, että miehillä esille nousivat erityisesti mielenterveysongelmat. Tilastollisten yhteyksien havaitseminen ei kerro ilmiöiden kausaliteetista, eli emme voi tietää sitä, hakeutuvatko mielenterveyden haasteista kärsivät miehet muita herkemmin vastavirta-aloille tai kuormittaako sukupuoli epätavallisella alalla opiskeleminen mieltä enemmän kuin tyypillisillä aloilla opiskeleminen. Kyseessä saattaa olla myös haavoittuvuuden näyttämisen ja maskuliinisuuden monitasoiset kytkökset. Tulos johtaakin pohtimaan sitä, onko havaittu yhteys seurausta siitä, että odotusten vastaisesti valinneet miehet kokevat mielenterveyden haasteista kertomisen hyväksyttävämpänä, kuin perinteisillä miesvaltaisilla aloilla opiskelevat miehet.

Kolmanneksi havaitsimme, että naisten mainitsemat liikuntarajoitteet sekä oppimisvaikeudet olivat yhteydessä epätyypillisiin valintoihin. Havainto johtaa kysymään, ovatko naisille epätyypilliset alat sellaisia, joilla selviytyy hyvin liikuntarajoitteen tai oppimisvaikeuden kanssa. Vai onko kyse pikemminkin siitä, että erilaisten liikuntarajoitteiden tai oppimisvaikeuksien kanssa elävät ovat tottuneet siihen, että he eivät vastaa oletuksia ja normeja, jolloin stereotypioita rikkovia koulutusvalintojakin voi olla helpompi tehdä?

Koulutukseen hakeutumisen motivaatiotekijät

Kiinnostuksen ja motivaation opiskeltavaa alaa kohtaan on havaittu olevan vahvassa yhteydessä koulutusvalintoihin (Barone & Assirell 2020; Mastekaasa & Smeby 2008; Stearns ym. 2020). Koulutukseen hakeutumisen motivaatiotekijöistä löytyikin odotetusti useita yhteyksiä sukupuolittuneisiin alavalintoihin. Analyysimme osoittaa, että hoivaan ja auttamiseen liittyvä motivaatio on selvästi yhteydessä naisvaltaiselle alalle suuntautuvaan valintaan molemmilla sukupuolilla. Samoin suhtautuminen korkeakoulutukseen välineenä paremman yhteiskunnallisen aseman saavuttamiseksi on yhteydessä miesvaltaisiin alavalintoihin molemmilla sukupuolilla.

Tulokset johtavat pohtimaan ammatteihin liittyviä stereotypioita sekä opiskelijoiden käsityksiä hyvästä ja tavoittelemisen arvoisesta elämästä. Naisvaltaisilla aloilla on toki enemmän ja suuremmin muiden hyvinvoinnin tukemiseen liittyvää työtä, mutta myös miesvaltaisten alojen koulutuksilla voi suunnata oman työpanoksensa tehtäviin, jotka vähintään välillisesti hyödyttävät muiden hyvinvointia. Esimerkiksi luonnontieteisiin pohjautuvissa insinööritieteissä pyritään löytämään ratkaisuja maailmanlaajuisiin kriiseihin, kuten ilmaston lämpenemiseen, elonkirjon köyhtymiseen ja väestörakenteen muutoksen tuomiin haasteisiin.

Yhteiskunnalliseen asemaan liittyvä motivaatio kääntää katseen puolestaan naisvaltaisten alojen yhteiskunnalliseen arvostukseen, joka on, vähintään työstä saatavalla korvauksella mitattuna, keskimäärin pienempi kuin miesvaltaisten alojen arvostus. Toisaalta myös naisvaltaisilta aloilta on omat mahdollisuutensa ponnistaa yhteiskunnallisesti merkittäviin asemiin. Osalle aineistomme naisvastaajista halu vaikuttaa ja osallistua yhteiskunnallisten asioiden hoitamiseen olikin yhteydessä sukupuolityypillisiin alavalintoihin. Voi kuitenkin olla niin, että yhteiskunnallisesti korkea asema mielletään liittyväksi valtaan, joka puolestaan yhdistetään usein maskuliinisuuteen. Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja osallistuminen saatetaan puolestaan mieltää enemmän yhteiskunnalliseksi keskusteluksi ja epäkohtien korjaamiseksi, jolloin vaikuttaminen ja osallistuminen yhdistyvät feminiiniseksi nähtyyn hoivaan ja huolenpitoon.

Työtä ja tulevaisuutta koskevat näkemykset sekä kokemukset opinnoista

Jessica Halliday Hardie (2015) on havainnut, että miesten epätyypillisiä valintoja ennustavat naisvaltaisten alojen odotetut kasvunäkymät. Tuloksemme ovat jokseenkin ristiriidassa Hardien tulosten kanssa, sillä tulevaisuuden työelämään luottavaisesti suhteutuminen kasvatti naisten vastavirtavalinnan todennäköisyyttä, mutta vähensi sen todennäköisyyttä miesten kohdalla. Näyttää siltä, että naisvaltaisten palvelu-, hoiva-, ja kasvatusalojen työvoimatarve ei suoraviivaisesti heijastu miesten naisvaltaisille aloille hakeutumiseen.

Toisaalta tulevaisuutta ja työtä koskevien väittämien keskiarvojen vertailu osoitti, että yleisesti ottaen korkeakouluopiskelijat suhtautuvat luottavaisesti tulevaisuuteensa ja työelämään. Analyysin perusteella kokemukset opinnoista ovat myös pääosin myönteisiä. Osa opiskelijoista vaikutti harkitsevan alan vaihtoa, mutta kokonaan opintojen keskeyttämistä harkittiin melko harvoin. Opiskelijat olivat myös useammin sitä mieltä, että he suosittelisivat koulutusohjelmaansa muille kuin että eivät suosittelisi. Suurin osa opiskelijoista myös koki opiskelun tukipalvelut vähintään jokseenkin riittäviksi.

Opiskelijoiden kokemus kuulumisen tunteesta kouluun (*school belonging*) on jokseenkin paljon tutkittu alue. Christopher D. Slaten'n ja kollegoiden (2016) aihealueen tutkimusten meta-analyysin mukaan kuulumisen tunteeseen vaikuttavat muun muassa sukupuoli, etnisyys, mielenterveys, opiskelumotivaatio, itsetunto ja -tuntemus sekä saatu tuki niin vanhemmilta, kavereilta kuin opettajilta. Analyysimme perusteella näyttää siltä, että perinteisiä sukupuolirajoja ylittäviä koulutusvalintoja tehneet miehet suhtautuvat tulevaisuuteensa ja työelämään vähemmän luottavaisesti kuin muut opiskelijat. Lisäksi heidän opiskelukokemuksensa vaikuttavat olevan vähemmän myönteisiä: vastavirtavalinnan tehneet miehet olivat huomattavasti useammin kuin muut sitä mieltä, että he eivät ole aikeissa suorittaa nykyisiä opintojaan loppuun. Lisäksi he harkitsivat yleisimmin vakavasti alanvaihtoa. Tulokset eivät ole sikäli yllättäviä, että myös aikaisemmassa kirjallisuudessa on havaittu, että aloilla vähemmistöasemassa oleminen voi heikentää kiinnittymistä opintoihin (Rainey ym. 2018; Van Caudenberg ym. 2020). Hieman yllättävän analyysin tuloksista tekee se seikka, että koulutusvalinnan sukupuolittuneisuus heijastui lähinnä miesten näkemyksiin ja kokemuksiin. Sen sijaan naisten työtä ja tulevaisuutta koskeissa näkemyksissä tai opiskelukokemuksissa ei ollut havaittavissa samanlaista systemaattista vaihtelua koulutusalan sukupuolisuhteen mukaan.

Näiden tulosten pohtiminen yhdessä sen havainnon kanssa, että aineistossamme mielenterveyden haasteet olivat yhteydessä miesten vastavirtavalinnan todennäköisyyteen, johtaa pohtimaan epätyypillisillä aloilla opiskeleville miehille kasautuvia hyvinvointiin vaikuttavia haasteita. Tulevaisuudessa olisi hyvä selvittää, mitkä tekijät epätyypillisillä aloilla opiskelevien miesten elämässä vähentävät luottamusta tulevaisuuteen ja työelämään ja toisaalta, mitkä tekijät opiskelussa heikentävät opintoihin kiinnittymistä.

6 Johtopäätökset

Olemme tarkastelleet tässä artikkelissa suomalaisen korkeakoulutuksen sukupuolittuneisuutta *Eurostudent VII* -kyselytutkimuksen aineistoon pohjaten. Selvitimme miesten ja naisten perinteisiä sukupuolirajoja ylittäviin koulutusvalintoihin yhteydessä olevia tekijöitä. Lisäksi syvensimme tarkastelua tutkimalla, miten alojen sukupuolittuneisuus ilmenee korkeakouluopiskelijoiden työtä ja tulevaisuutta koskevissa näkemyksissä sekä opiskelukokemuksissa.

Tulostemme pohjalta päätelemme ensiksikin, että sukupuolittuneiden urapolkujen purkamisen vaatii sukupuolistereotyyppien purkamiseen tähtäävän työn jatkamista elämän eri osa-alueilla: kasvatuksessa ja koulutuksessa, työelämässä ja esimerkiksi mediassa. Toisin valitseminen näyttää tulevan mahdollisemmaksi iän ja elämäkokemuksen karttuessa sekä toisaalta monikulttuurisen taustan ja ulkomailla suoritettujen tutkintojen myötä. Stereotyyppien purkavien toimien kohdentamista jo pienten lasten kasvatusinstituutioihin tulisikin jatkaa, jotta sukupuolirajoja ylittävien valintojen mahdollisuudet avartuisivat. Stereotyyppien purkavissa toiminna tulisi huomioida myös muiden lasten ja nuorten elämän osa-alueiden merkitys, kuten vanhemmat ja huoltajat sekä esimerkiksi harrastukset.

Toisekseen päätelemme, että sukupuolittuneiden hoiva-, kasvatusta ja perheen elättämistä vastuunäkökulmien integroiminen vahvemmasi osaksi sukupuolittuneiden urapolkujen purkamistoimenpiteitä ja -näkökulmia voisi olla kannatettavaa. Ilmiöt eivät ole toisistaan irrallisia, sillä ammattialojen sukupuolijakaumat heijastavat sukupuolittuneita käsityksiä hoiva-, kasvatusta ja perheen elättämistä vastuista. Esimerkiksi miesten yhtäläistä oikeutta viettää lasten kanssa aikaa ja kykyä osallistua kasvatukseen olisi syytä korostaa nykyistä enemmän.

Kolmanneksi päätelemme, että ammatteihin liittyviä käsityksiä tulisi laajentaa. Erityisesti auttamisen halu ja toisaalta yhteiskunnallisesti korkean aseman tavoittelu näyttävät ohjaavan alavalintoja sukupuolesta riippumatta. Sukupuolittumisen purkamista voisi edistää sen esiin tuonti, että myös monilla miesvaltaisilla aloilla voi suunnata oman työpanoksensa muiden hyvinvoinnin tukemiseen ja samoin monilla naisvaltaisilla aloilla on mahdollisuus edetä yhteiskunnallisesti merkittäviin asemiin. Toisaalta yhtä tärkeää on mies- ja naisvaltaisten alojen perusteettomien palkkaerojen poistaminen.

Lopuksi päätelemme, että naisvaltaisilla aloilla opiskelevien miesten opinnoista poistytöntäviin kokemuksiin sekä mielen hyvinvoinnin kysymyksiin on syytä kiinnittää nykyistä enemmän huomiota tutkimuksissa ja koulutuksen kehittämistoimenpiteissä.

LÄHTEET

- Barone, C., & Assirelli, G. (2020). Gender segregation in higher education: An empirical test of seven explanations. *Higher Education*, 79(1), 55–78. <https://doi.org/10.1007/s10734-019-00396-2>
- Bettio, F., & Verashchagina, A. (2009). Gender segregation in the labour market: Root causes, implications and policy responses in the EU. European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2767/1063>
- Bieri Buschor, C., Kappler, C., Frei, A. K., & Berweger, S. (2014). I want to be a scientist/a teacher: Students' perceptions of career decision-making in gender-typed, non-traditional areas of work. *Gender & Education*, 26(7), 743–758. <https://doi.org/10.1080/09540253.2014.970615>
- Bobbitt-Zeher, D. (2007). The Gender Income Gap and the Role of Education. *Sociology of Education*, 80(1), 1–22. <https://doi.org/10.1177/003804070708000101>
- Breda, T., Jouini, E., Napp, C., & Thebault, G. (2020). Gender stereotypes can explain the gender-equality paradox. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117(49), 31063–31069. <https://doi.org/10.1073/pnas.2008704117>
- Brunila, K., Hakala, K., Lahelma, E., & Teittinen, A. (Toim.). (2013). Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot. Gaudeamus.
- Brunila, K., Kurki, T., Lahelma, E., Lehtonen, J., Mietola, R., & Palmu, T. (2011). Multiple transitions: Educational policies and young people's post-compulsory choices. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 55(3), 307–324. <https://doi.org/10.1080/00313831.2011.576880>
- England, P. (2010). The gender revolution: Uneven and stalled. *Gender and Society*, 24(2), 149–166. <https://doi.org/10.1177/0891243210361475>
- Gerber, T. P., & Cheung, S. Y. (2008). Horizontal Stratification in Postsecondary Education: Forms, Explanations, and Implications. *Annual Review of Sociology*, 34(1), 299–318. <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.34.040507.134604>
- Gundert, S., & Mayer, K. U. (2012). Gender Segregation in Training and Social Mobility of Women in West Germany. *European Sociological Review*, 28(1), 59–81. <https://doi.org/10.1093/esr/jcq048>
- Hardie, J. H. (2015). Women's Work? Predictors of Young Men's Aspirations for Entering Traditionally Female-dominated Occupations. *Sex Roles*, 72(7–8), 349–362. <https://doi.org/10.1007/s11199-015-0449-1>
- Heiskala, L., Erola, J., & Kilpi-Jakonen, E. (2020). Compensatory and Multiplicative Advantages: Social Origin, School Performance, and Stratified Higher Education Enrolment in Finland. *European Sociological Review*, 0(0), 1–15. <https://doi.org/10.1093/esr/jcaa046>
- Hoikkala, T. (2019) Mikä työntää pois, mikä vetää puoleensa? Epätyypillisiä valintoja tehneet nuoret ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa J. Lahtinen (Toim.) "Mikä ois mun juttu" – nuorten koulutusvalinnat sosialisatiomaisemien kehyksissä (ss. 96–129). Valtioneuvoston kanslia.
- Hollström-Mikkonen, F., Lämsä, A.-M., & Heikkinen, S. (2020). Tulevaisuus tähtäimessä: Mitä nuoret kauppateiteilijämiehet odottavat uran ja perheen yhdistämiseltä? Teoksessa S. Heikkinen, M. Jyrkinen, A.-M. Lämsä, & C. Niemistö (Toim.), Yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti kestävä työelämä. Tasa-arvoa tutkimassa ja toteuttamassa (ss. 28–42). Hanken School of Economics.
- Jahnukainen, M., Kalalahti, M., & Kivirauma, J. (Toim.). (2019). Oma paikka haussa. Gaudeamus.
- Kalalahti, M., Varjo, J., & Jahnukainen, M. (2017). Immigrant-origin youth and the indecisiveness of choice for upper secondary education in Finland. *Journal of Youth Studies*, 20(9), 1242–1262. <https://doi.org/10.1080/13676261.2017.1321108>
- Keski-Petäjä, M., & Witting, M. (2016). Vanhempien koulutus vaikuttaa lasten valintoihin. Tilastokeskus, Tieto & Trendit; Tilastokeskus. <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2016/vanhempien-koulutus-vaikuttaa-lasten-valintoihin/>
- Kärmeniemi, N., & Mörönen, J. (2017). "Ei mitään hengen hätää" Perheen perustamista koskevat odotukset ja toiveet muotoutuvassa aikuisuudessa. University of Jyväskylä.
- Käyhkö, M. (2006). Siivoojaksi oppimassa. Työläistyttöjen kasvatus ja moraalinen sääteily. *Naistutkimus*, 19(2), 52–56.
- Käyhkö, M. (2014). Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? *Sociologia*, 51(1), 4–20.
- Lahtinen, J., & Vieno, A. (2019). Mitä segregaatista ja sukupuolittuneista ammattikäsitteistä tiedetään -katsaus kirjallisuuteen. Teoksessa J. Lahtinen (Toim.), "Mikä ois mun juttu" – nuorten koulutusvalinnat sosialisatiomaisemien kehyksissä (ss. 19–30). Valtioneuvoston kanslia.
- Lappalainen, S., Mietola, R., & Lahelma, E. (2013). Gendered divisions on classed routes to vocational education. *Gender and Education*, 25(2), 189–205. <https://doi.org/10.1080/09540253.2012.740445>
- Mastekaasa, A., & Smeby, J. C. (2008). Educational choice and persistence in male- and female-dominated fields. *Higher Education*, 55(2), 189–202. <https://doi.org/10.1007/s10734-006-9042-4>
- Murto, V., Vieno, A., Inkinen, A., Reinikainen, R., & Saari, J. (2018). Toisen asteen ammatillisten koulutusvalintojen sukupuolittuminen ja nuorten epätyypilliset valinnat. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta.

- Mäkelä, M.-L. (2019). Toiset tytöt? Suomalaisten maahanmuuttotustaisten tyttöjen toimijuus peruskoulusta toiselle asteelle siirryttäessä. Turun yliopisto.
- Nori, H. (2011). Keille yliopiston portit avautuvat? Tutkimus suomalaisiin yliopistoihin ja eri tieteenaloille valikoitumisesta 2000-luvun alussa. Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos.
<http://rgdoi.net/10.13140/RG.2.2.12420.76167>
- Nori, H., Juusola, H., Kohtamäki, V., Lyytinen, A., & Kivistö, J. (2021). Korkeakoulutuksen saavutettavuus ja tasa-arvo Suomessa ja verrokkimaissa (Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:12, s. 272). Valtioneuvoston kanslia.
- Närvi, J. (2017). Äitien perhevapaat ja osallistuminen työelämään. Teoksessa M. Salmi & J. Närvi (Toim.), Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo (ss. 64–104). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Ochsenfeld, F. (2016). Preferences, constraints, and the process of sex segregation in college majors: A choice analysis. *Social Science Research*, 56, 117–132. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2015.12.008>
- Rainey, K., Dancy, M., Mickelson, R., Stearns, E., & Moller, S. (2018). Race and gender differences in how sense of belonging influences decisions to major in STEM. *International Journal of STEM Education*, 5(1), 1–14. <https://doi.org/10.1186/s40594-018-0115-6>
- Richardson, S. S., Reiches, M. W., Bruch, J., Boulicault, M., Noll, N. E., & Shattuck-Heidorn, H. (2020). Is There a Gender-Equality Paradox in Science, Technology, Engineering, and Math (STEM)? Commentary on the Study by Stoet and Geary (2018). *Psychological Science*, 31(3), 338–341. <https://doi.org/10.1177/0956797619872762>
- Rotkirch, A., Tammisalo, K., Miettinen, A., & Berg, V. (2017). Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. Perhebarometri 2017. Väestöliitto.
- Saari, J., Koskinen, H., Attila, H., & Sarén, N. (2020). Eurostudent VII – Opiskelijatutkimus 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Saari, J., & Lahtinen, J. (2019). Koulutusvalintojen tilastollista tarkastelua. Teoksessa J. Lahtinen (Toim.), "Mikä ois mun juttu" – nuorten koulutusvalinnat sosialisatiomaisemien kehyksissä (ss. 39–52). Valtioneuvoston kanslia.
- Salin, M., Hakovirta, M., & Ylikännö, M. (2016). Suhtautuminen ansaitsija-hoivaajamalleihin kuudessa Euroopan maassa. Teoksessa A. Haataja, I. Airio, M. Saarikallio-Torp, & M. Valaste (Toim.), *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. (ss. 200–225). Kela.
- Slaten, C. D., Ferguson, J. K., Allen, K.-A., Brodrick, D.-V., & Waters, L. (2016). School Belonging: A Review of the History, Current Trends, and Future Directions. *The Educational and Developmental Psychologist*, 33(1), 1–15. <https://doi.org/10.1017/edp.2016.6>
- Souto, A.-M. (2016). Etnistyvät toisen asteen koulutusvalinnat. *Nuorisotutkimus*, 34(4), 47–59.
- Stearns, E., Bottia, M. C., Giersch, J., Mickelson, R. A., Moller, S., Jha, N., & Dancy, M. (2020). Do Relative Advantages in STEM Grades Explain the Gender Gap in Selection of a STEM Major in College? A Multimethod Answer. *American Educational Research Journal*, 57(1), 218–257. <https://doi.org/10.3102/0002831219853533>
- Steinmetz, S. (2012). The contextual challenges of occupational sex segregation: Deciphering cross-national differences in Europe. VS Verlag.
- Stoet, G., & Geary, D. C. (2018). The Gender-Equality Paradox in Science, Technology, Engineering, and Mathematics Education. *Psychological Science*, 29(4), 581–593. <https://doi.org/10.1177/0956797617741719>
- Støren, L. A., & Arnesen, C. Å. (2007). Women's and men's choice of higher education – What explains the persistent sex segregation in Norway? *Studies in Higher Education*, 32(2), 253–275. <https://doi.org/10.1080/03075070701267293>
- Tilastokeskus. (2020). Koulutus. Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/tup/tasaarvo/koulutus#segregaatio>
- Tolonen, T. (Toim.). (2008). Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli. Vastapaino.
- Torre, M. (2019). Women in Blue: Structural and Individual Determinants of Sex Segregation in Blue-Collar Occupations. *Gender & Society*, 33(3), 410–438. <https://doi.org/10.1177/0891243219830974>
- Van Caudenberg, R., Clycq, N., & Timmerman, C. (2020). Feeling at home in school: Migrant youths' narratives on school belonging in Flemish secondary education. *European Educational Research Journal*, 19(5), 428–444. <https://doi.org/10.1177/1474904120923184>
- van de Werfhorst, H. G. (2017). Gender Segregation across Fields of Study in Post-Secondary Education: Trends and Social Differentials. *European Sociological Review*, 33(3), 449–464. <https://doi.org/10.1093/esr/jcx040>
- Vuorinen-Lampila, P. (2018). Korkeakoulutuksen eriytyvät työelämätulokset. Jyväskylän yliopisto.
- Woodhams, C., Lupton, B., & Cowling, M. (2015). The Presence of Ethnic Minority and Disabled men in Feminised Work: Intersectionality, Vertical Segregation and the Glass Escalator. *Sex Roles*, 72(7–8), 277–293. <https://doi.org/10.1007/s11199-014-0427-z>

Liitetaulukot

Liitetaulukko 1. Vuonna 2019 korkeakouluissa opiskelleet, naisten osuus korkeakoulusektorin ja koulutusalun (OKM 3) mukaan.
Lähde: Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen.

	Yliopistot				Ammattikorkeakoulut					
Koodi	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)		
1	Kasvatusalat	2 373	11 481	13 854	83 %	Kasvatusalat	462	891	1 353	66 %
11	Kasvatusalat	2 373	11 481	13 854	83 %	Kasvatusalat	462	891	1 353	66 %
111	Kasvatustieteet	567	4 053	4 620	88 %					
112	Varhaiskasvatuksen opettajien koulutus	171	1 875	2 046	92 %					
113	Luokanopettajien koulutus	1 386	4 461	5 847	76 %					
114	Aineenopettajien koulutus	252	1 095	1 344	81 %	Aineenopettajien koulutus	462	891	1 353	66 %
2	Humanistiset ja taidealat	6 834	15 780	22 614	70 %	Humanistiset ja taidealat	2 295	5 484	7 779	70 %
21	Taidealat	1 887	3 651	5 538	66 %	Taidealat	2 250	5 172	7 422	70 %
210	Taidealat, yleiset koulutusohjelmat	81	177	258	69 %	Taidealat, yleiset koulutusohjelmat	6	21	24	88 %
211						Audiovisuaaliset tekniikat ja media	1 170	1 767	2 937	60 %
212						Muoti, sisustussuunnittelu ja teollinen muotoilu	435	1 614	2 049	79 %
213	Kuvataiteet	168	513	681	75 %	Kuvataiteet	156	420	576	73 %
214						Käsityöalat	9	81	90	90 %
215	Musiikki ja esittävät taiteet	843	1 116	1 956	57 %	Musiikki ja esittävät taiteet	195	231	426	54 %

Koodi	Yliopistot				Ammattikorkeakoulut			
	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)
218	798	1 848	2 646	70 %	Taidealat, monialaiset koulutusohjelmat			
22	2 811	4 035	6 846	59 %				
220	54	198	252	79 %				
221	867	1 122	1 989	56 %				
222	1 494	2 493	3 987	63 %				
223	396	222	618	36 %				
23	2 136	8 094	10 230	79 %	Kielet			
231	1 605	5 640	7 245	78 %	Kielten opiskelu			
232	531	2 454	2 985	82 %				
3	5 088	12 375	17 466	71 %	Yhteiskunnalliset alat			
31	4 719	11 154	15 873	70 %				
310	210	495	705	70 %				
	Sosiaali- ja käyttätymistieteet, yleiset koulutusohjelmat							
311	963	471	1 434	33 %				
312	1 752	3 339	5 091	66 %				
313	324	1 581	1 905	83 %				

Koodi		Yliopistot				Ammattikorkeakoulut			
		Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)
314	Sosiaalitieteet	972	4 749	5 721	83 %				
318	Sosiaali- ja käyttätymistieteet, monialaiset koulutusohjelmat	498	519	1 017	51 %				
32	Viestintä ja informaatiotieteet	369	1 221	1 590	77 %	66	168	234	72 %
321	Viestintätieteet	369	1 221	1 590	77 %				
322									
4	Kauppa, hallinto ja oikeustieteet	10 542	10 404	20 943	50 %	13 155	17 355	30 510	57 %
41	Kauppa ja hallinto	8 838	7 458	16 296	46 %	13 155	17 355	30 510	57 %
410	Kauppa ja hallinto, yleiset koulutusohjelmat	333	153	486	31 %	252	513	765	67 %
418	Kauppa ja hallinto, monialaiset koulutusohjelmat	8 508	7 305	15 813	46 %	12 903	16 842	29 745	57 %
42	Oikeustieteet	1 701	2 946	4 647	63 %				
421	Oikeustieteet	1 701	2 946	4 647	63 %				
5	Luonnontieteet	6 081	6 864	12 948	53 %	66	201	267	75 %
50	Luonnontieteet, yleiset koulutusohjelmat	375	408	783	52 %				
500	Luonnontieteet, yleiset koulutusohjelmat	375	408	783	52 %				
51	Biologia ja biotieteet	930	2 334	3 261	72 %				

Koodi	Yliopistot					Ammattikorkeakoulut				
	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)		Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)	
511	495	1 290	1 785	72 %						
512	435	1 044	1 479	71 %						
52	351	921	1 272	72 %	Ympäristöalat	66	201	267	75 %	
521	351	918	1 269	72 %						
528	1	2	3	67 %	Ympäristöalat, monialaiset koulutusohjelmat	66	201	267	75 %	
53	2 685	2 088	4 770	44 %						
531	693	792	1 485	53 %						
532	648	777	1 425	55 %						
533	1 341	519	1 860	28 %						
54	1 743	1 116	2 859	39 %						
541	1 581	1 017	2 601	39 %						
542	162	99	258	38 %						
6	10 857	3 030	13 884	22 %	Tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT)	11 235	2 823	14 058	20 %	
61	10 857	3 030	13 884	22 %	Tietojenkäsittely ja tietoliikenne (ICT)	11 235	2 823	14 058	20 %	
618	10 857	3 030	13 884	22 %	Tietojenkäsittely- ja tietoliikenne (ICT), monialaiset koulutusohjelmat	11 235	2 823	14 058	20 %	
7	14 382	4 896	19 278	25 %	Tekniikan alat	26 532	5 949	32 481	18 %	

	Yliopistot				Ammattikorkeakoulut					
Koodi	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)		
71	Kone-, prosessi-, energia- ja sähkötekniikka	12 186	3 216	15 402	21 %	Kone-, prosessi-, energia- ja sähkötekniikka	17 997	3 663	21 660	17 %
711	Kemian tekniikka ja prosessit	1 377	951	2 328	41 %	Kemian tekniikka ja prosessit	783	819	1 602	51 %
712	Ympäristönsuojeluteknologia	375	423	798	53 %	Ympäristönsuojeluteknologia	726	639	1 365	47 %
713	Sähkö ja energia	4 146	639	4 785	13 %	Sähkö ja energia	4 083	555	4 638	12 %
714	Elektroniikka ja automatiikka	936	81	1 014	8 %	Elektroniikka ja automatiikka	1 683	96	1 779	5 %
715	Mekaniikka ja metalliala	2 799	249	3 051	8 %	Mekaniikka ja metalliala	5 058	417	5 475	8 %
716						Moottorijoneuvo-, laiva- ja lentokonetekniikka	1 206	90	1 296	7 %
718	Kone-, energia- ja sähkötekniikka, monialaiset koulutusohjelmat	2 553	873	3 426	25 %	Kone-, energia- ja sähkötekniikka, monialaiset koulutusohjelmat	4 455	1 047	5 502	19 %
72	Materiaali- ja prosessitekniikka	222	189	411	46 %	Materiaali- ja prosessitekniikka	873	375	1 248	30 %
721	Elintarvikeala	6	30	33	91 %					
724	Kaivos- ja rikastustekniikka	27	9	36	25 %					
728	Tuotanto- ja prosessitekniikka, monialaiset koulutusohjelmat	189	153	342	45 %	Tuotanto- ja prosessitekniikka, monialaiset koulutusohjelmat	873	375	1 248	30 %
73	Arkkitehtuuri ja rakentaminen	1 974	1 491	3 465	43 %	Arkkitehtuuri ja rakentaminen	7 662	1 908	9 573	20 %
731	Arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu	801	1 050	1 851	57 %	Arkkitehtuuri ja kaupunkisuunnittelu	345	132	477	28 %

	Yliopistot				Ammattikorkeakoulut			
Koodi	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)
732	1 173	441	1 614	27 %	7 317	1 779	9 096	20 %
8	975	1 776	2 751	65 %	1 656	1 587	3 243	49 %
80	18	48	66	73 %				
800	18	48	66	73 %				
81	426	954	1 380	69 %	738	1 230	1 968	63 %
811	285	459	744	62 %	630	891	1 521	59 %
812					105	339	447	76 %
818	141	495	636	78 %				
82	489	363	852	43 %	918	357	1 275	28 %
820	15	15	30	50 %				
821	474	348	822	42 %	918	357	1 275	28 %
83					3		3	0 %
831					3		3	0 %
84	39	411	450	91 %				
841	39	411	450	91 %				
9	3 141	6 525	9 666	68 %	6 672	34 887	41 559	84 %

Koodi	Yliopistot				Ammattikorkeakoulut			
	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)
90					3	39	42	93 %
900					3	39	42	93 %
91	Terveys	3 141	6 525	68 %	4 869	24 126	28 995	83 %
911	Suun terveydenhuolto	384	756	66 %	33	603	636	95 %
912	Lääketeide	2 079	2 571	55 %				
913					3 315	17 739	21 051	84 %
914					345	1 746	2 091	84 %
915					1 146	3 411	4 557	75 %
916	Farmasia	393	1 140	74 %				
918	Terveys, monialaiset koulutusohjelmat	285	2 058	88 %	30	627	657	95 %
92					1 800	10 722	12 522	86 %
923					1 800	10 722	12 522	86 %
10	Palvelualat	447	513	54 %	3 138	5 865	9 003	65 %
101	Henkilökohtaiset palvelut	447	513	54 %	1 998	5 595	7 593	74 %
1011						3	3	100 %
1012					3	252	255	99 %

	Yliopistot				Ammattikorkeakoulut											
Koodi	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)	Mies (N)	Nainen (N)	Yht. (N)	Naisten osuus (%)								
1013					762	2 409	3 174	76 %								
1014	Urheilu ja liikunta	414	375	48 %	570	552	1 122	49 %								
1015	Matkailu, turismi ja vapaa- aika	33	135	80 %	663	2 379	3 042	78 %								
103					Turvallisuuspalvelut				369	144	513	28 %				
1032					Suojelu				369	144	513	28 %				
104					Kuljetuspalvelut				771	126	897	14 %				
1041					Kuljetuspalvelut				771	126	897	14 %				
99					Muut tai tuntemattomat koulutusalat				1 191	2 754	3 945	70 %				
999					Muut tai tuntemattomat koulutusalat				1 191	2 754	3 945	70 %				
9999					Muut tai tuntemattomat koulutusalat				1 191	2 754	3 945	70 %				
	Yhteensä				60 720	73 644	134 364	55 %	Yhteensä				66 468	77 967	144 432	54 %

Liitetaulukko 2. Vastavirtavalinnan suhteellinen todennäköisyys (vs. valtavirta- tai tasa-alavalinta).
Logistinen regressioanalyysi (complex sample), odds ratiot. Naiset (oma ilmoitus).

	Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
Ikä nykyisten opintojen alkaessa (Wald)	3,126	1,019	0,852	0,249	0,298	0,466	0,359	0,418
-20	1,000	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
21-25	0,759	0,75	0,77	0,87	0,85	0,87	0,86	0,82
26-30	0,953	0,90	0,93	0,85	0,86	0,92	0,86	0,84
31-	0,913	0,87	0,93	0,92	0,94	1,13	1,02	0,96
Tausta (Wald)	9,497 **	4,658 *	4,064 *	0,569	0,603	0,643	0,979	1,979
Syntynyt Suomessa	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Syntynyt Suomessa, vähintään toinen vanhemmista ulkomailla	0,69 *	0,68 *	0,72 *	0,73	0,69	0,69	0,79	0,88
Syntynyt ulkomailla	1,72 **	1,72 **	1,69 **	1,20	1,17	1,19	1,49	1,93
Äidin koulutus (Wald)	2,611		2,597	2,421	2,101	2,056	1,792	1,807
Ei korkeakoulu	1,00		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Korkeakoulu	0,99		0,89	0,86	0,89	0,91	0,93	0,90
En tiedä/ Ei koske minua	2,00		2,49 *	2,36 *	2,31 *	2,38	2,45	2,34
Isän koulutus (Wald)	1,861		1,841	2,058	1,718	1,445	1,144	0,865
Ei korkeakoulu	1,00		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Korkeakoulu	1,17		1,17	1,20	1,18	1,15	1,11	1,09
En tiedä/ Ei koske minua	0,79		0,55	0,56	0,58	0,59	0,60	0,63
Vanhempien tulotaso (Wald)	0,134		0,036	0,021	0,023	0,031	0,288	0,116
Hyvä	1,00		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Keskitaso	0,96		0,98	0,97	0,98	0,98	0,92	1,02
Huono	0,94		0,94	0,97	0,95	0,95	0,85	0,91

	Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
Korkeakouluopintojen aloitus toisen asteen jälkeen (Wald)	14,522 **			2,779	2,665	2,216	2,512	3,015 *
Vuoden kuluessa	1,00			1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
1-2 vuoden kuluttua	0,59 **			0,65	0,65	0,68	0,65	0,61
Yli kahden vuoden kuluttua	0,65			0,72	0,73	0,75	0,74	0,76
Toisen asteen tutkinto (Wald)	16,432 ***			0,551	0,451	0,505	0,766	0,551
Suoritettu Suomessa	1,00			1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Suoritettu muualla kuin Suomessa	2,23			1,43	1,40	1,42	1,50	1,42
Ei ole	1,20			1,01	1,07	1,09	0,93	0,92
Edeltävä tutkinto (Wald)	11,529			1,811	1,884	1,974	1,375	1,164
Ylioppilastutkinto	1,00			1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Ammatillinen tutkinto	0,94			1,09	1,11	1,16	1,09	1,22
Kaksoistutkinto	1,87			2,37	2,41	2,50	2,04	1,94
AMK-tutkinto	1,25			1,36	1,43	1,50	1,30	1,43
Alempi kk-tutkinto yliopistosta	0,74			0,76	0,77	0,79 *	0,80 *	0,96
Ylempi korkeakoulututkinto	1,43			1,27	1,36	1,37	1,35	1,66
Muu	1,49			1,70	1,77	1,86	1,94	2,27
Työskentely ennen ensimmäisten korkeakouluopintojen aloitusta (Wald)	7,947 *			1,356	1,401	1,382	1,131	1,253
Ei ollut ansiotyössä ennen korkeakouluopintoja	1,00			1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Työskenteli säännöllisesti vähintään 20 tuntia viikossa vähintään yhden vuoden ajan	0,87 *			0,84 *	0,86 *	0,88 *	0,94	0,82
Työskenteli säännöllisesti alle 20 tuntia viikossa vähintään yhden vuoden ajan	1,16 *			0,57	0,55	0,55	0,58	0,58
Oli ansiotyössä alle vuoden	1,46			0,92	0,94	0,95	0,98	1,00

	Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
<i>Onko sinulla fyysistä vammaa, vaivaa, toimintarajoitetta tai pitkäaikaisia terveysongelmia?</i>								
Krooniset sairaudet (Wald)	0,109				1,496	1,551	2,005	1,397
Mainittu vs. ei mainittu	1,09				1,46	1,47	1,53	1,46
Mielenterveysongelmat (Wald)	0,149				3,065	2,415	2,334	3,087
Mainittu vs. ei mainittu	1,07				1,69	1,60	1,58	1,75
Liikuntarajoite (Wald)	6,727 **				7,462 **	7,054 **	7,945 **	6,749 **
Mainittu vs. ei mainittu	3,39 *				3,78 **	3,79 **	4,05 **	4,15 **
Aistivamma (Wald)	0,565				0,195	0,329	0,269	0,833
Mainittu vs. ei mainittu	1,46				1,27	1,36	1,33	1,64
Oppimisvaikeus (Wald)	0,429				2,564	2,725	3,361	4,513 *
Mainittu vs. ei mainittu	1,18				1,61	1,64	1,74	2,00 *
Muu pitkäaikainen terveysongelma, toimintarajoite tai vaiva (Wald)	2,155				0,156	0,108	0,000	0,118
Mainittu vs. ei mainittu	0,67				0,88	0,90	1,00	1,13
Ei mitään näistä (Wald)	1,023				3,119	3,154	3,232	3,605
Mainittu vs. ei mainittu	1,16				1,74	1,76	1,76	1,88
Lapsia (Wald)	0,691					1,695	0,912	1,294
Ei	1,00					1,00	1,00	1,00
Kyllä	0,86					0,73	0,79	0,74
Taloudelliset vaikeudet (Wald)	3,978					1,347	0,933	0,786
Taloudellisia vaikeuksia	1,00					1,00	1,00	1,00
Keskittason taloudellisia vaikeuksia	0,80					0,81	0,80	0,76
Ei taloudellisia vaikeuksia	1,11					1,08	1,02	0,84

	Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
<i>SMAU (jatkuvat muuttajat)</i>								
Minulle on tärkeää, että koulutukseni on hyödyksi myös muiden hyvinvoinnin tukemisessa (Wald)	32,444 ***						17,229 ***	27,041 ***
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	0,86 ***						0,85 ***	0,80 ***
Korkeakoulutus tarjoaa minulle mahdollisuuden kehittää itseäni (Wald)	0,933						3,049	7,299 **
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	1,03						1,08	1,15 **
Vanhempani pettyvät minuun, jos en suorita korkeakoulututkintoa (Wald)	1,261						4,310 *	4,431 *
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	0,97						0,93 *	0,93 *
Korkeakoulutus on minulle keino paremman aseman saavuttamiseksi yhteiskunnassa (Wald)	5,119 *						6,886 **	3,618
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	1,08 *						1,12 **	1,09
En koe saavani korkeakoulutuksesta mitään erityistä, mutta se on muita vaihtoehtoja parempi (Wald)	0,835						1,016	0,353
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	0,97						0,96	0,97
Haluan vaikuttaa ja osallistua yhteiskunnallisten asioiden hoitamiseen (Wald)	13,030 ***						7,523 **	5,76 *
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	0,88 ***						0,88 **	0,89 *
Olen aina tiennyt haluavani opiskella valitsemaani alaa (Wald)	13,580 ***						8,918 **	10,695 **
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	0,88 ***						0,90 **	0,88 **

<i>Tulevaisuusväittämät (jatkuvat muuttujat)</i>	Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
Suhtaudun luottavaisesti tulevaisuuteeni (Wald)	0,836							0,629
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	0,94							1,08
Valitsemallani alalla on tulevaisuudessa hyvä työllisyystilanne (Wald)	37,473 ***							32,866 ***
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	0,64 ***							0,49 ***
Uskon työllistyväni vuoden sisällä valmistumisestani (Wald)	3,885 *							1,845
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	0,87 *							1,20
Minulla on hyvät mahdollisuudet työllistyä opiskelemalleni alalle vuoden sisällä valmistumisestani (Wald)	6,787 **							0,253
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	0,84 **							0,93
Uskon saavani koulutustasoani vastaavaa työtä kolmen vuoden sisällä valmistumisestani (Wald)	1,882							0,721
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	0,90							1,09
Uskon kokevani työttömyyttä vuoden sisällä valmistumisestani (Wald)	6,536 *							3,447
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	1,14 *							1,14
Lykkään valmistumista tarkoituksella (Wald)	0,01							0,921
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	0,99							0,94
Jos en valmistuttuani löydä Suomesta mieleistäni työpaikkaa, lähden ulkomaille työnhakuun (Wald)	1,037							1,307
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	0,96							0,94
Mallin selitysaoste (Nagelkerke R²)		0,008	0,013	0,033	0,044	0,048	0,093	0,148
Mallin merkitsevyytason muutos		*	*	*	**	**	***	***
*** $p < 0,001$ ** $p < 0,01$ * $p < 0,05$								
N = 5 432								

Liitetaulukko 3. Vastavirtavalinnan suhteellinen todennäköisyys (vs. valtavirta- tai tasa-alavalinta).
Logistinen regressioanalyysi (complex sample), odds ratioit. Miehet (oma ilmoitus).

	Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
Ikä nykyisten opintojen alkaessa (Wald)	32,649 ***	10,394 ***	8,733 ***	8,910 ***	7,892 ***	9,573 ***	10,418 ***	10,233 ***
-20	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
21-25	2,25	2,33	2,37	2,51 *	2,38	2,32 **	2,50 **	2,31 **
26-30	2,57 ***	2,62	2,45	3,15	2,96	3,07	3,52	3,39 *
31-	3,06 ***	3,10	3,03	4,20	3,89	5,19	6,06	6,08
Tausta (Wald)	1,824	0,561	0,610	1,121	1,250	1,258	1,501	1,280
Syntynyt Suomessa	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Syntynyt Suomessa, vähintään toinen vanhemmista ulkomailla	0,57	0,63	0,62	0,62	0,59	0,61	0,56	0,59
Syntynyt ulkomailla	1,03	0,97	0,95	0,67	0,67	0,64	0,64	0,63
Äidin koulutus (Wald)	3,160		0,927	1,423	1,189	1,313	1,377	1,104
Ei korkeakoulu	1,00		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Korkeakoulu	0,77		0,93	0,87	0,88	0,87	0,86	0,86
En tiedä/ Ei koske minua	0,80		0,56	0,49	0,52	0,51	0,49	0,53
Isän koulutus (Wald)	1,890		1,246	1,657	1,416	1,155	1,382	1,152
Ei korkeakoulu	1,00		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Korkeakoulu	0,83		1,13	1,08	1,08	1,07	1,08	1,13
En tiedä/ Ei koske minua	1,07		1,69	1,88	1,81	1,70	1,81	1,71

	Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
Vanhempien tulotaso (Wald)	5.684		1,208	1,215	1,041	0,918	0,750	0,699
Hyvä	1,00		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Keskitaso	1,39 *		1,29	1,29	1,29	1,27	1,25	1,25
Huono	1,56		1,36	1,40	1,30	1,29	1,19	1,24
Korkeakouluopintojen aloitus toisen asteen jälkeen (Wald)	5.905			0,278	0,552	0,729	0,413	0,339
Vuoden kuluessa	1,00			1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
1-2 vuoden kuluttua	1,23 *			1,13	1,20	1,20	1,09	1,11
Yli kahden vuoden kuluttua	1,53			1,20	1,28	1,34	1,26	1,24
Toisen asteen tutkinto (Wald)	1.485			0,520	0,759	0,693	0,781	0,838
Suoritetu Suomessa	1,00			1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Suoritetu muualla kuin Suomessa	1,06			1,46	1,59	1,57	1,57	1,63
Ei ole	0,66			1,03	1,08	1,02	1,07	1,23
Edeltävä tutkinto (Wald)	10.922			3,025 **	2,886 **	3,110 **	2,941 **	2,729 *
Ylioppilastutkinto	1,00			1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Ammatillinen tutkinto	1,24			0,84	0,88	0,89	0,87	0,76
Kaksoistutkinto	0,67			0,51	0,51	0,54	0,53	0,46
AMK-tutkinto	1,03			0,49	0,53	0,54	0,51	0,49
Alempi kk-tutkinto yliopistosta	1,65			1,54	1,58	1,66	1,61	1,47
Ylempi korkeakoulututkinto	1,31			0,72	0,72	0,69	0,61	0,58
Muu	1,92			1,24	1,22	1,32	1,29	1,13

Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
Työskentely ennen ensimmäisten korkeakoulututkintojen aloitusta (Wald)	3,059		1,010	1,041	1,106	1,082	0,821
Ei ollut ansiotyössä ennen korkeakoulututkintoja	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Työskenteli säännöllisesti vähintään 20 tuntia viikossa vähintään yhden vuoden ajan	1,29	0,82	0,85	0,86	0,86	0,85	0,86
Työskenteli säännöllisesti alle 20 tuntia viikossa vähintään yhden vuoden ajan	0,92	0,89	0,85	0,81	0,81	0,79	0,80
Oli ansiotyössä alle vuoden	1,27	1,20	1,23	1,25	1,25	1,22	1,20
Onko sinulla fyysistä vammaa, vaivaa, toimintarajoitetta tai pitkäaikaisia terveysongelmia?							
Krooniset sairaudet (Wald)	1,349		1,123	1,241	1,386	2,198	
Mainittu vs. ei mainittu	1,35		1,43	1,46	1,48	1,65	
Mielenterveysongelmat (Wald)	11,295 **		7,543 **	6,918 **	8,126 **	7,269 **	
Mainittu vs. ei mainittu	1,91 **		2,14 **	2,08 **	2,23 **	2,17 **	
Liikuntarajoite (Wald)	1,028		0,609	0,656	0,660	0,695	
Mainittu vs. ei mainittu	1,59		1,49	1,51	1,54	1,59	
Aistivamma (Wald)	0,140		0,380	0,489	0,430	1,196	
Mainittu vs. ei mainittu	1,17		1,34	1,40	1,38	1,73	
Oppimisvaikeus (Wald)	1,173		0,925	1,099	1,102	1,047	
Mainittu vs. ei mainittu	1,36		1,37	1,42	1,45	1,43	

Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
Muu pitkäaikainen terveys-ongelma, toimintarajoite tai vaiva (Wald)	0,119			0,122	0,033	0,001	0,081
Mainittu vs. ei mainittu	0,92			0,90	0,95	0,99	1,09
Ei mitään näistä (Wald)	2,856			0,767	1,208	2,114	4,229 *
Mainittu vs. ei mainittu	0,77			1,29	1,38	1,54	1,87 *
Lapsia (Wald)	0,003				6,639 *	7,773 **	5,707 *
Ei	1,00				1,00	1,00	1,00
Kyllä	1,01				0,50 *	0,46 **	0,51 *
Taloudelliset vaikeudet (Wald)	6,027				0,952	1,204	0,802
Taloudellisia vaikeuksia	1,00				1,00	1,00	1,00
Keskittason taloudellisia vaikeuksia	1,08				1,15	1,19	1,28
Ei taloudellisia vaikeuksia	0,73 *				0,88	0,88	1,02
SMAU (jatkuvat muuttajat)							
Minulle on tärkeää, että koulutukseni on hyödyksi myös muiden hyvinvoinnin tukemisessa (Wald)	12,499 ***					15,559 ***	16,95 ***
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	1,15 ***					1,21 ***	1,23 ***
Korkeakoulutus tarjoaa minulle mahdollisuuden kehittää itseäni (Wald)	0,133					0,517	0,906
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	0,99					0,96	0,95

Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
Vanhempani pettyvät minuun, jos en suorita korkeakoulututkintoa (Wald)	1,243					0,008	0,111
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	0,96					1,00	0,99
Korkeakoulutus on minulle keino paremman aseman saavuttamiseksi yhteiskunnassa (Wald)	6,757 **					9,769 **	9,254 **
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	0,92 **					0,87 **	0,87 **
En koe saavani korkeakoulutuksesta mitään erityistä, mutta se on muita vaihtoehtoja parempi (Wald)	0,846					0,719	0,447
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	1,03					1,04	1,03
Haluan vaikuttaa ja osallistua yhteiskunnallisten asioiden hoitamiseen (Wald)	1,258					0,327	0,061
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	1,05					1,03	1,01
Olen aina tiennyt haluavani opiskella valitsemaani alaa (Wald)	0,067					0,051	0,001
1 = täysin eri mieltä, 7 = täysin samaa mieltä	0,99					0,99	1,00

	Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
<i>Tulevaisuusväittämät (jatkuvat muuttujat)</i>								
Suhtaudun luottavaisesti tulevaisuuteeni (Wald)	15,209 ***							4,041 *
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	1,26 ***							1,22 *
Valitsemallani alalla on tulevaisuudessa hyvä työllisyystilanne (Wald)	23,300 ***							11,887 **
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	1,33 ***							1,42 **
Uskon työllistyväni vuoden sisällä valmistumisestani (Wald)	5,620 *							0,195
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	1,14 *							0,94
Minulla on hyvät mahdollisuudet työllistyä opiskelemalleni alalle vuoden sisällä valmistumisestani (Wald)	4,730 **							1,865
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	1,13 *							0,83
Uskon saavani koulutus-tasoaani vastaavaa työtä kolmen vuoden sisällä valmistumisestani (Wald)	0,866							1,727
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	1,06							0,85

	Suora vaikutus	Malli 1	Malli 2	Malli 3	Malli 4	Malli 5	Malli 6	Malli 7
Uskon kokevani työttömyyttä vuoden sisällä valmistumisestani (Wald)	14,259 ***							5,049 *
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	0,82 ***							0,84 *
Lykkään valmistumista tarkoituksella (Wald)	1,383							3,512
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	1,07							1,14
Jos en valmistuttuani löydä Suomesta mieleistäni työpaikkaa, lähdän ulkomaille työnhakuun (Wald)	1,474							0,055
1 = täysin samaa mieltä, 5 = täysin eri mieltä	1,06							1,01
<i>Mallin selitysvaste (Nagelkerke R²)</i>		0,036	0,042	0,068	0,081	0,092	0,128	0,162
<i>Mallin merkitsevyystason muutos</i>		***	***	***	***	***	***	***
*** $p < 0,001$ ** $p < 0,01$ * $p < 0,05$								
N = 5 526								

Kirjoittajakuvaukset

VTM Jenni Lahtinen työskentelee tutkijana Nuorisotutkimusverkostossa. Viime vuosina hän on tutkinut muun muassa nuorten koulutusvalintoja sekä opinto- ja uraohjausta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmista. Tässä artikkelissa Lahtinen on ollut päävastuussa tutkimuksen kehyksistä loppupäätelmiseen.

VTM Tina Lauronen työskentelee tutkijana Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksessa. Laurosen tutkimusintresseissä on viime vuosina ollut pääasiassa opiskelijoiden hyvinvointiin ja esimerkiksi työllistymiseen liittyvät teemat. Tähän artikkeliin Lauronen on tuottanut pääasiassa analyyseja ja niiden tulkintoja.

KM Virve Murto työskentelee tutkijana Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksessa. Hän on viime vuosina ollut toteuttamassa useita tutkimuksia korkeakouluopiskelijoista. Artikkelissa Murron vastuualueena oli koulutusvalintamuuttujan muodostaminen ja kokonaisuuden kommentointi.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

eurostudent.eu
★★★★★

ISBN: 978-952-263-869-4 (PDF)

ISSN: 1799-0351 (PDF)